



POVÍDKY

ÉMILE
ZOLA

Povídky

ÉMILE ZOLA

PDFknihy.sk •

Obsah

Můj soused Jakub.	1
Víska.	7
Cikáni.	11
Bída.	17
Kovář.	25
Dlouhý Michal.	31
Ráj koček.	37
Čtyři dni Jana Gourдона.	43
O modrém pláštíku lásky.	93
V postě.	97

Můj soused Jakub.

Bydleli jsme tehdy v ulici Gracieuse, v podkrovní světnici a bylo mně tehdy dvacet jar. Ulička Gracieus jest příkrá a sbíhá k nároží ulice Svatý Viktor, za zahradou des Plantes..

Stoupal jsem do druhého poschodí — podpíraje se na lano, abych na vyšlapaných schodech se nesmekl — a v úplné temnotě došel jsem ku svému přístřeší. Světnice byla dosti velká, studená a zela prázdnotou. Stalo se, že přece jasné světlo sluneční tam vniklo a to bylo jen tehdy, kdy i mé srdce bylo plno paprsků.

Ze sousední jizby zazníval ke mně hlučný smích bujné mladé rozpustilosti, bydlela tam rodina sestávající z otce, matky a osmiletého děčka. Vzezření muže bylo poněkud drsné, neboť hlava jeho spočívala mezi rameny vyčnívajícími. Kostnatý jeho obličej byl žlutý, oči velké pod hustým obočím.

V žalostivé, zbědované tváři byl dobrácký úsměv a mohl dle toho býti zván velkým děckem.

Vyhledával stín a podél zdí ploužíval se jako na milost propuštěný galejní otrok. Několikrát jsme se pozdravili a to nás

spřátelilo. Baval jsem se jeho podivným obličejem, který byl plný dobroty. Konečně při setkání tiskli jsme si ruce.

Ještě po půl letě nevěděl jsem, jaké jest zaměstnání souseda Jakuba. Málo, velmi málo mluvil. Ze zájmu ptal jsem se jeho ženy, která mně zmateně a vyhýbavě odpověděla.

Jednoho dne z večera přšlo a v srdci mém bylo truchlivo a teskno — když procházel jsem se po boulevardu d' Enfer, tu shlédl jsem blížiti se ke mně jednoho podřízence pracující třídy obyvatelstva pařížského, muže černě oděného s bílou kravatou, nesoucího pod pažím rakvičku novorozeňátka.

Hlavu maje sklopenou šel s lehkým břemenem v snivé bezstarostnosti, odkopávaje kaménky v cestě ležící.

Ráno bylo jasné. Tento zjev smuteční kolem mne působil mně potěšení.

Zaslechna kroků mých, pozvedl hlavy rychle a opět rychle se odvrátil. Můj soused Jakub byl nosičem mrtvol.

Díval jsem se za ním, jak zahanbený hanbou svou odcházel. Litoval jsem, že nezvolil jsem jiné stromořadí. Odcházel s hlavou sklopenou, bezpochyby s domněnkou, že ztratí potisk ruky, již každého večera jsme mezi sebou vystřídali.

Když příštího dne jsem jej na schodech potkal, tiskl se ustrašeně ke zdi, krče se, stáhl v pokorné oddanosti svou bluzu, aby plátno nedotklo se mne.

Rozčilením se počal třásti a já pohlížel jsem na jeho šedivou hlavu. Dívaje se mu do obličeje, zastavil jsem se. Podal jsem mu ruky své otevřeně a přátelsky. On pozdvihl hlavu svou ke mně a počal se dívati do mé tváře. Uzřel jsem, jak jeho velké oči nepokojně se chvěly a kmitaly a jak jeho žlutá tvář zčervenala. Chopil se prudce mé paže a vešel se mnou v mou světnici a počal

mluviti: „Jste hodný muž, vaším tisknutím ruky zapomněl jsem na mnohý opovržlivý pohled.“

Posadil se a počal vyprávěti:

„Než jsem se tohoto zaměstnání chopil, vždy ve mně nosič mrtvol vyvolal odpor, ale od doby, co poprvé jsem jej potkal, uprostřed tichého průvodu pohřebního, rozjímal jsem o těchto věcech a zhroutil jsem se nechuti a bázně, kterou vzbudil v mém nitru při potkávání. Tehdy mně bylo dvacet let a já bych byl obejmul i kata.“

Oddal jsem se filosofickému rozjímání, abych objasnil svému sousedu, že jeho věc byla svatá. Svými hranatými rameny pokrčil, mlčky mna si ruce, zdlouhavě a rozpačitě pokračoval:

„Hleďte pane, klepy celé čtvrti, pohrdlivě pohledy kolemjdoucích neznepokojují mne, snažím se, by jen má žena a má dcera měly chleba. Jen jediná věc mne trápí. Nespím celé noci když na ni myslím. Žena i já jsme staří, necítíme ponížení, hanbu. Ale mladé dívky, ty jsou ctižádostivější. Má ubohá Marta zarděla by se nade mnou po zději. Bylo jí pět let, když spatřila jednoho z mých soudruhů a plakala pro to tak dlouho a měla hrozný strach, že jsem se neodvážil před ní obléci černý plášť. Oblékám se i svlékám od té doby na schodech.“

Hlubokou soustrast měl jsem se svým sousedem Jakubem, i nabídl jsem mu, aby svůj oděv ukládal, oblékal i svlékal v mém pokoji, aby byl chráněn aspoň před zimou.

Pozorně přenesl ke mně svou černou kutnu.

Vídali jsme se od toho dne ráno i večer pravidelně. Převlékal se v jednom koutě mé podkrovní světnice.

Měl jsem starý, červy ohlodaný kufr, tak byl vetchý, že se z něho dřevo drobilo. Soused Jakub uschoval v něm svůj plášť, na dně vyložil jej novinami, aby se do něho neprášilo.

Mnohdy v noci, když tíže se kladla na moji hrud', při tom hrozná stísněnost mne ze spaní probudila, pohlédl jsem zděšeně na kufr, který se prodlužoval v černou rakev. Klobouk kutálel se kol mé postele, vířil, chrochtal, poskakoval, plášť se rozprostřel a třepetal svými šosy jako velikými křídly poletoval po světnici, bílý nákrčník natáhl se, pak poletoval ke mně nahoru, vrtě netrpělivě ohonem.

Vytřeštěným zrakem zadíval jsem se na starý kufr, klidně na svém místě stojící.

V době té žil jsem ve snu lásky a rovněž snu smutku a žalosti.

Drahým potěšením byla mně ta úzkost, tato tížící hrud', svírající hrdlo; souseda Jakuba jsem měl rád, an žil s mrtvými a mně přinášel ty ostré čpící zápachy hřbitovů. On svěřoval se mi svými zkušenostmi a vypravoval své dojmy. Psal jsem té doby „Paměti nosiče mrtvol“.

Prve než se svlékl, posadil se můj soused Jakub na starý kufr a povídal mně příhody, jež za den zažil. On mluvil tak rád o těch svých mrtvých. Brzo vyprávěl o mladé dívce, jež součotinám podlehla a která nebyla tak těžká, brzo to byl stařec, jehož rakev by mu rozmačkala rameno, neb to byl nějaký tělnatý hodnostář, jenž si odnášel, v kapsách svých zlato. O každém zemřelém zvěděl jsem ty nejdůvěrnější podrobnosti, znal jsem i jich tíži a věděl, jaký hluk tropili v rakvích a způsob, jakým po točitých schodech sneseni.

Někdy večer přicházel můj soused Jakub hovornější a veselejší. Podepřel se o zeď sbaleným pláštěm pod paží a s kloboukem vtačeným v týl. Bylo to v ony dny, kdy se mu poštěstilo posloužit štědrým dědicům, kteří mu zaplatili několik litrů a poskytli jídlo ze smuteční hostiny.

Tu se stával nad obyčej měkkým, tu mně sliboval, až umru, že mne něhyplně vlastní rukou pohřbí, jak jen oddaný přítel jest schopen. Žili jsme jeden rok v posmrtných vzpomínkách. Jednoho rána soused můj Jakub nepřišel. Za osm dní na to zemřel.

Když dva z jeho sousedů tělo jeho zdvihali, tu stál jsem na prahu své světnice. Slyšel jsem, jak se — bavili a žertovali při snášení rakve, jež dunivě zasténala při každém nárazu.

Jeden z nich, malý a tlustý, prohodil k vyčouhlému: „Nosič mrtvol musí být sám nesen“.

Víska.

Kde že je ta malá víska? V kterém koutku země ukrývá svých malých bílých domků ? Jsou nakupeny kol kostela hluboko v nějakém údolí? Aneb podél hlavní silnice, prostírajíce se v řadě vedle sebe ? Aneb šplhají se na pahorek, jako rozpustilé kozičky, stupňovitě vypínajíce a ukrývajíce zpola své červené střechy v listnaté zeleni? Má víska ta líbezná jméno? Je to jméno pohodlné francouzským ústům k vyslovení? Anebo jest to jméno německé, drsné, přeplněné souhláskami, chraplavé, skřehotavé, jako jest křik havranní? Sklízí se tam obilí, jest v této malé vísce vinobraní ? Jest krajem obilným neb vinné révy? Co dělají obyvatelé na svých polích o jasů slunečném ? Večer při návratu jdouce stezkami, zdaž zastaví se, aby popatřili na bohatou žeň ještě jednou?

Představuji si ji nejraději na pahorku. Jest tam skryta mezi stromovím tak tajemně, že byste ji považovali za srícenou skálu porostlou mechem. Kouř vystupující z větví ji prozrazuje i to, že po stezce děti káru postrkují. Z roviny dívá se člověk na ni

závistivou touhou a odcházeje, odnáší si v duši vzpomínku na toto utajené, sotva viditelné hnízdo.

Nikoliv, myslím si ji v nějakém zákoutí na rovině, na pokraji potoka. Jest tak malá, že řada topolů ji zakrývá zrakům mým. Slaměné její chýšky podobají se cudně koupajícím dívkám, jež ztrácejí se ve vrbových keřích břehu. Cíp zelené lučiny slouží jí za koberec, živý plot ji uzavírající, činí z ní zahradu. Jdete kolem, aniž byste ji spatřili. Zvonivé hlasy pradlen, podobné hlasům pěnkavek, plní vzduch. Nikde nitky kouře, ona spí v zeleném uzávěru.

Nikdo z nás ji nezná. Sousedící město sotva ví, že jí stává, neboť jest tak nepatrná, že žádný zeměpisec si jí nevšímá! Jest ničím. Jméno její nevzbudí žádné vzpomínky. V tom množství měst a zvučných jmen ohlas budících, jest neznámou, bez dějin, bez slávy a hany, dostačujíc sama sobě a mizíc v paměti jiných.

To snad příčinou, proč se tak sladce usmívá ta víska. Obyvatelé její žijí jako na poušti, hošici dovádíví povalují se na březích a ženy odpočívají ve stínu stromů. Ona šťastna ve svém tajemství, dýše něžnou rozkoší, plna radostí.

Jest tak vzdálena všeho bláta a lomozícího ruchu velkého města.

Jí stačí paprsek slunce, neboť její radost vznikla v jejím tichu; v její skromnosti, za tou zelenou záslonou topolů, jež ji skrývá před celým světem. A snad zítra již celý svět bude vědět, že jest tato malá víska v naší zemi. Ó běda, řeka zrudne, ochranná hradba topolů bude zbořena dělovými kulemi; vyloupené chýšky budou plné zoufalství rodin, malá víska stane se slavnou.

Nebude více zpěvu pradlen, ni hochů povalujících se na březích, ni žni, ni ticha, ni útulného štěstí. Nové jméno v

dějinách, nechť vítězství neb porážka, nová krvavá stránka, nové zákoutí země, nasycené krví našich dětí.

Hle! Ona se usmívá, ona spí, neví, že dá svého jména nějaké potyčce, zítra že bude krváčet, že zazvučí třeskem po celé Evropě s tím chroptěním smrtelných úzkostí. Zbude na zemi jako skvrna krvavá.

Ona, tak veselá, tak něhyplná, bude obklopena kruhem pochmurným, kruhem stínu, spatří ubledlé navštěvovatele, plížící se kol její trosek; jak plíží se kol kamenných desk v Morgue.

Nechť jest Slavkovem nebo Magentou, uslyšíme ji zaznít ve svých srdcích pronikavým zvukem válečného rohu. A je-li to Watrloo, zavíří to truchlivě v naše upomínky jako zvuk zastřené bubny sukmem, sprovázejícího průvod celého národa.

Kdo polituje ty opuštěné její břehy, její nevědomé venkovany, to ztracené zákoutí. Ztracené, daleké všech lidí, známé jediné vlaštovkám, jež přilétají každého jara!

Pokálená, zneuctěná, s tím svým nebem, plným černých havranů, a se svými zmrtvenými poli, páchnoucími mrtvolou, žítí bude věčně, po všecka století, jako doupe popravy, místo pověstné, kde se dva národové rdousili a vraždili.

Francie posílá celý svět těmito vzdálenými, rozsáhlými hřbitovy.

Na všech čtyřech koncích Evropy mohli bychom nalézt hřbitovy, které se nenazývají Pere-Lachaise, Montmartre, Montparnasse, jsou nazvána jménem našich vítězství i porážek. Není pod oblohou koretku, kde by neodpočíval nějaký zavražděný Francouz, od Číny až k Mexiku, od sněhových plání Ruska až k pustinám Egypta.

Jsou to hřbitovy tiché a zpustošené, které spí v mráкотných snech, v nesmírném klidu širé krajiny.

Většina z nich, ba skoro všechny, prostírají se poblíž rozbořené osady, jejíž rozpadávající zdě jsou plny zděšení a hrůz. Waterloo není než dvorem, v Magentě zůstalo jen padesát domů.

Dech hrozný, dusivý vál nad těmito místy, a jich jména nasycena jsou zápachem krve a střelného prachu, že lidstvo se zachvěje na vždy, pronášejíc jména jich svými rty.

Zamyšlen, díval jsem se na mapu divadla války. Sledoval břehy Rýna a tázal se plání i hor. Leží ta malá víska na levém nebo pravém břehu řeky?

Mám ji hledat po blízkou měst a míst opevněných nebo na širé samotě? Zavřel jsem oči, pokoušeje vymyslet se v klid, představit si řady topolů, táhnoucích se podél bílých domků, tu půdu panenskou, kterou válka zprznila a jejíž polnice mocným hukotem rozhlásí po všech úhlech světa tuto pohanu a potupu.

Cikáni.

Navštívil jsem ležení cikánů, sídlících proti kasárnám u brány Saint Ouen.

Tito divoši dovedou velmi dobře rozesmáti celé okolí velkého města, které jest jimi znepokojováno. Stačilo mně následovati dav; celé předměstí obcházelo kolem jejich stanů, viděl jsem se zahanbením, jak lidé, jež nejsou pošetilí a na hlavu padlí, přijížděli v kočárech a se sloužícími premovanými na ně se dívat.

Je-li ta ubohá Paříž zvědavá, nerozmýšlí se, neváhá ani dost málo.

Celá úloha těchto cikánů byla následující.

Přišli cínovat pánve a všechny ty věci uložili do kotle na předměstí. V prvních dnech příchodu jejich viděti bylo hlouček hochů, kteří pánve oškrabovali a když měli zaměstnání náleželiť k jistému druhu lidí vzdělaného města.

Tak jak rychle pracovali, tak rychle své práce opouštěli.

Uvědomí-li si, že jsou považováni za neobyčejný zvěřinec a proto s dobrotou uvolili se ukazovati se za dva sous.

Ohrada omezovala ležení, dva muži seděli u dvou těsných vchodů, přijímající peněžitých dáreků od dam a pánů, jež jich bídné přístřeší chtěli navštívit. Chvillemi nastala tlačence a strkání. Málem by bývalo třeba postaviti tam strážníky. Cikáni časem odvraceli svých hlav, aby nepropukli v smích nad zvědavými nosy těchto dobrých lidí, kteří se tak zapomínali, že jim dávali i stříbrňáky.

Představuji si je večer, kdy počítají peněz, když tam nikdo není.

Jak zahřejou se hrdla! co tu bude masa!

Prošli Francii ve stálém okukování, zevlování a v nedůvěře podezřívavé polních hlídačů.

Se strachem přicházejí do Paříže, aby nebyli uvrženi do tmavého vězení. Uprostřed zlatého snu pánů a dam a celého národa se probouzejí nad ásosem pronášeným nad jejich hadry. Oni, kteří hnáni jsou od města k městu!

Zdá se mi, jako bych je viděl, vzpřímené na svahu hradeb, zahalené v cáry, jak s hlučným výsměchem a pohrdáním pohlížejí na Paříž.

Ohrada mezi sedmi neb osmi stany tvořila ulici. Schřadlí, vyzáblí koně pásli se na spáleništi za stany. Pod hadrovými plachtami byla vidět nízká kola vozů.

Uvnitř byl nesnesitelný zápach nečistoty a bídy. Půda byla vyšlapaná, rozdupaná, zhnojená. Na kůlech rozvěšené peřiny, dětské podložky, pokrývky, žíněnky, na kterých mohly dvě rodiny pohodlně spáti, všechno to dělalo dojem nemocnice malomocných. Ve stanech vztýčených po způsobu arabském, vyvýšeně vzhůru otevírajících se jako záclony nebes, nad ložem

nakupeny byly hadry, sedla řemení a různé předměty, bez barvy, tvaru, jež by dovedly okouzlit malíře.

Domníval jsem se, že odkryl jsem kuchyni v jednom ze stanu. Bylo tam několik hrnců na vaření, několik třínožek a talíř.

Nikde neviděl jsem hrnce k vaření masa. Hrnce sloužily ku přípravě sobotní kaše.

Muži byli velcí, silní, kulatého obličejce, dlouhých kadeřavých vlasů, lesknoucích se olejovou černí. Oděni všemožnými obnošenými hadry, po cestě sebranými.

Jeden zahalen byl v záclonu z kretonu, s vetkanými lupeny žluté barvy. Jiný měl na sobě vestu z kabátu, kterému utrženy rukávy a šosy.

Většina oblečena v ženský šat. Usmívali se pod svým dlouhým, jemným vousem. Na hlavě měli čepice ze starých klobouků ustříhli si střechy.

Ženy jsou též veliké a statné. Ženy staré jsou vyschlé, ošklivé svou hubeností a svými rozpuštěnými vlasy podobají se čarodějnicím. Mezi mladými ženami jsou některé velmi hezké, pod ušpiněným šatem proniká opálená jejich pleť a velké jich oči září půvabem.

Jsou to pravé kokety, vlasy splétají na zad do silných copů, jež za ušima připínají. Oděny jsou v pestrobarevné suknice, šátky mají přehozené a v pase svázané, hlavu mají těsně šátkem nad čelem ovázanou a tu vyhlízejí jako královny nějakých barbarských kmenů.

Houfy dětí všude se jen hemží. Viděl jsem jedno v košilce, oděné v ohromnou vestu vzrostého člověka, která sahala až po lýtka, byl to hošík, držel v rukou krásného roháče.

Jiné dítě, sotva dva roky staré, batolilo se zcela nahé uprostřed smíchu zvědavých dívek, jež se z celé čtvrti sešly.

To děťátko bylo tak ušpiněné, zelené a narudlé, že by jste jej považovali za florentinskou bronzovou sošku, jednu z těch rozkošných figurek renesance.

Celá ta tlupa cikánů zůstávala chladná, nesdílná při hlučné zvědavosti ve veškerém tom ruchu a davu.

Mužové a ženy spějí pod stany. Jedna matka kojí děťátko, celé žluté, tak že se zdá, jakoby z mědě. Ostatní ženy schouleny pohlízejí prazvláštně na tyto Pařížany, jež slídí v této špině.

Ptal jsem se jedné z nich co si o nás myslí, usmála se a ani slovem neodpověděla.

Jedna z krásných těch dívek, as dvacetiletá, procházela se středem zevlujících otevřhubů, zkoušejíc svého štěstí u dam v kloboučkách a šatech hedvábných nabízela se, že jim bude hádat. Pozoroval jsem celé její počínání. Uchopila ruku jedné paní, položila ji lichotivě do své tak, že se v její dlani celá schovala. Pak pravila, že je nutné, aby peníz na ní vložila, potřebuje dva desítisous. Po několika vteřinách počala hádati. Prorocky slibovala dlouhý život dětí a mnoho štěstí, oba desítisous se slovem amen zmizely v jejím kapsáři, kde měla jiné peníze.

Jest to pravda, že prodává talisman, rozkousá kousek červené látky a pak jej uváže do cípku té osobě, ku které byla přistoupila by jí hádala, doporučuje jí, aby přimísila tento talisman chlebu, soli a cukru. Toto kouzlo chrání prý od všech nemocí zlých duchů. Tato ďáblice koná svůj úřad, jež vážnost vzbuzuje. Vezmete-li jeden z peněz, jež jste na ruku položili, zapřísahá, že všechna její přání promění se v muka a tresty. Ač vše to hloupé, jsou její posuňky při tom výtečné.

V malém městečku provencálském, kde jsem vyrostl, jsou cikáni trpění. Zde také nejsou znepokojováni houfy zvědavců.

Bývají obviňováni, že jedí psy, kočky, jež se ztratili a které

mezi nimi viděli měšťáci. Lidé jdoucí kol jich sídla, odvracejí svých hlav. Přijíždějí se svými pohyblivými domky a usazují se v nejzazším koutě předměstském.

Často jsem mezi nimi vídal bytosti krásné. My hoši, neznajíce odporu příslušícího vzdělavcům, dívali jsme se do jejich vozů. Jednoho dne, maje srdce obtíženo trampotami školními, pojal jsem úmysl vstoupiti do jednoho odjíždějícího vozu a odcestovat s těmi krásnými dívkami a odejeti daleko, až na konec světa.

Bída.

Když dělníci přicházejí ráno do dílny, nacházejí ji studenou, zachmuřenou, zatemněnou, plnou zármutku a zkázy.

V zadu velkého sálu je stroj, němý se svými hubenými pažemi, nehybnými koly a hlubokou zádumčivost uvrhl na vše on, jehož dech, ustavičné kolísání a pohyb, naplňovaly dříve celý dům tlukotem ohromného srdce vytrvalou prací.

Majitel vychází ze svého malého pokojíka. S tváří smutnou praví k dělníkům :

„Děti, nemám dnes práce. — Zakázek nedochází a se všech stran ruší se smlouvy, zboží zůstává ležet. Tento měsíc prosinec — s nímž tolik jsem počítal, měsíc to nejtěžší práce v jiných letech, hrozí zkázou i v těch nejpořádnějších domech. Jest nutno všecko zastaviti.“

Když vidí, jak postrašeně dělníci na sebe pohlížejí, jak se chvějí hrůzou před hladem dne zítřejšího, dodává tichým hlasem:

„Sobeckým nejsem, přísahám vám. Můj stav je stejně

hrozný, děsnější snad vašeho. V osmi dnech ztratil jsem padesát tisíc franků.

Zastavuji práci dnes, abych propast nezvětšil, nemám jediného franku k vyplacení směnky na den 15.

Mluvím k vám co přítel, neukrývám před vámi ničeho.

Zítřka snad tu budou soudní vykonavatelé.“

„Není to naší vinou, že ne? Zápasilí jsme až k nejposlednějším koncům.“

„Jak rád bych vás byl uchránil těchto konců zlých, ale nyní jsem zničen, nemaje více chleba k rozdělení.“

Potom jim podával ruku.

Dělníci ji stiskli mlčky.

I zůstávají řečkolik minut státi a dívají se na své nepotřebné nástroje s pěstěmi zařatými.

Z rána v jiných dnech, zněl skřípot pilníků a rytmický úder kladiv; a vše to jakoby spalo v prachu a úpadku.

Dvacet, třicet rodin nebude míti příští týden co jísti.

Několik žen pracujících v továrně mělo plno slzí v očích.

Muži chtějí býti zdánlivě zmužilejší, statnější, a k útěše své si říkají, že v té velké Paříži není možné umřítí hladem.

Když zaměstnavatel vidí jich odcházet, jde i on shrben starostmi, neštěstím větším, než k jakému se přiznal. Dělníci s hrdlem sevřeným, v srdci mráz, led, jako by vycházeli s umrlčí komory.

Ten mrtvý, to jest práce zde, ten ohromný, němý stroj to jest, ten němý stroj, jehožto kostra se tmí tam v hrobovém stínu.

Dělník jest venku, stojí na dlažbě ulice. Po osm dní přechází chodník, aniž by práci našel.

Od dveří ke dveřím chodí nabízet paží a rukou svých, sebe

sama celého, aniž by dbal k jaké práci, byť i k té nejodpornější, nejtvrdsí, nejevysilující a umrtvující.

Všecky dvěře se uzavřely.

Potom nabídl se pracovati za poloviční cenu. Ani tu se dvěře neotvírají.

Chtěl pracovati zdarma, kdyby si jej podrželi.

Toť ona bída, ten stav hrozný, jemuž se říká „dělník bez zaměstnání“, ona bída hrozná, která umíráčkem odzvání ve světnicích podkrovních.

Záchvat zdrcující, děsivý, zmocnil se všech odvětví průmyslných a peníze plaché se ukryly.

Na sklonku dne osmého jest všemu konec. Dělník pokusil se naposledy, odvážil se posledního a nejkrajnějšího, a vrací se s prázdnýma rukama, s hlavou skloněnou, zubožený bídou a mdlobou.

Prší tohoto večera a temná jest Paříž v těch blátivých ulicích.

V lijáku kráčí dělník, aniž by jej cítil, jako by neslyšel než svůj hlad, staví se cestou, by tak brzy se nevrátil domů; Nahnul se přes zábradlí Seinského mostu, a vody proudily dole v hukotu a vzpěněné vlny se tříštily o pilíře. Nahýbá se více a obrovský tok jako had se plouží a volá na něj křikem hrozně děsivým.

Vyčítá sobě, že by to bylo zbabělé a rychle odchází z místa.

Přestalo pršet.

Plynová světla blyštivě plápolají z výkladních skříní klenotníků.

Kdyby rozbil jednu tabuli, jedinou hrstí mohl by si nabrat, aby měl chleba na celý rok.

Jídelny hostinců se osvětlují a za bílými záclonami spatřuje lidi jež jedí.

Zrychlil svůj krok, kráčet k povýšenému předměstí kol obecních kuchyň, uzenářských a pekařských krámů, kolem celé labužnické Paříže, která dychtivě a pohodlně v čas hladu se ukojuje.

Když ráno žena a malá dceruška plakaly, slíbil jim, že z večera chléb přinese.

Neodvážil se navrátit dříve zpět, až nastane noc, aby jim řekl, že je přelhal.

Kráčel ku předu, přemítaje jak má před ně vstoupit, co jim říci, aby jim dal nové naděje a trpělivosti. Nemohli déle hladověti. On by se o to pokusil, ale jeho žena, jeho útlá maličká – ty jsou tak bídné a zubožené.

Obíral se po chvilce myšlénkou, že bude žebrati.

Ale kdykoliv dáma neb pán kolem něho šli, on chtěl ruku vtáhnout, ruka mu ztuhla a hrdlo se sevřelo.

Zůstal na chodníku jako přimrazený, tak že lidé se mu museli vyhýbati, domnívají se, že je opilý, dle zdivočelého vzezření, jež bylo vytřeštěné a hladové.

Žena dělníkova sestoupila dolů, na práh vrat, ponechávajíc dcerušku spící. Žena tato je velice hubená, v lehké šaty oděna. Třeše se v tom ledovém průvanu z ulice.

Nemá již ničeho doma, vše odnesla do zastavárny. Osm dní bez práce stačí ku vyprázdnění celého bytu. Včera u vetešníka prodala poslední hrstku vlny ze své matrace a nyní nezůstal jí než povlak. Pověsila jej na okno, aby zabránila studenému vzduchu vnikat do světnice, neboť její dítko tolika kašle.

Aniž by se svému muži zmínila, šla hledat také práci. Zastavení práce stihlo mnohem krutěji ženy nežli muže. Na její chodbě, kde ona bydlí, jest více těchto nešťastnic, jež slyší

naříkati celou noc. Na své cestě nalezla jednu z nich stát v zá-
koutí chodníku, jiná již umřela, jiná zmizela.

Ona na štěstí má dobrého muže, jež nepije. Byla by docela
klidná, kdyby časy bez práce ji o vše neoloupily. Úvěr svůj
vyčerpala, je dlužna pekaři, kupci, ovocnáři a neodvažuje se jiti
kolem těchto krámů. Odpoledne byla u své sestry, chtěíc vypůjčiti
si dvacet sous, ale nalezla tam takovou bídu, která jí k slzám
pohnula a aniž by jí byla co řekla, se svou sestrou dlouho plakala.

Když odcházela slíbila, že ji přinese kus chleba, jestli její
muž přinese něco peněz. Muž se nevrací. Prší a ona se ukrývá
u vrat a velké dešťové kapky padají k její nohám a její tenký
šat všecek jest mokrý. Stává se nepokojnou, vychází nedbajíc že
prší, jde až na konec ulice, aby se přesvědčila, zda by nespatriła
toho, jež očekává, někde v dále. Když se vrací jest celá promoklá
a rukou svých hrouží do vlasů, aby je osušila. Trpělivě čeká,
chvějíc se zimou.

Kolemjdoucí ji strkají svými lokty. Choulí se co nejvíce, aby
byla hodně malá a nikomu nebyla v cestě. Muži pohlížejí jí do
tváře i cítí v některém okamžiku, jak teplé dechy ji ovívají šíji.
Zdalo se jí, že celá ta zející, podezřívavá Paříž, ta blátivá ulice se
svou pronikavou jasností se svým dunivým ruchem vozů, chce ji
uchvátit a strhout do víru.

Má hlad, ona patří celému světu. Naproti jest pekař, ona
myslí na svou maličkou dcerku, která spí tam nahoře. Konečně
se její muž objeví, plíží se jako nějaký bídník podél domů i ona
spěchá k němu v nevýslovné úzkosti. — Promluví zajíkávě.

On neodpovídá, sklání jen hlavy své. Kráčí po schodech
sama napřed, bledá jako smrt.

Malička nespí. Probudila se, sní a naproti ní kmitá
dohořívající světlo svíčky, stojící na rohu stolu. Nikdo neví, co

strašlivého, srdcervoucího se míhá na tváři její a co se děje v duši této sedmileté dívčinky, v těch její tazích, tak zvadlých a tak vážných jako ženy dospělé.

Sedí na kraji truhly, která jest její ložem a nahá, svěšené její nohy chvějí se zimou, mezi tím co její slabé ručky shrnují na prsa hadry, jimiž se přikrývá. Cítí ve své malé hrudi palčivý žár, oheň, jež by chtěla uhasiti. Sní.

Hraček neměla nikdy.

Do školy chodit nemůže, nemá v čem, nemá obuvi.

Když byla menší, upamatovala se, že matka se s ní procházela ulicí na slunci. A to už jest dlouho.

Přestěhovali se a od té doby se jí zdá, že jakási velká zima mrazným dechem naplňuje tento dům. Nemohla být spokojena, měla stále hlad.

Pohroužila se v nějakou věc, aniž by jí mohla porozumět.

Celý svět má tedy hlad ?

Pokoušela se tomu uvyknouti, ale nebyla s to.

Domnívala se, že jest příliš malá a že musí být velkým, kdo chce něco pochopit.

Její matka zná asi tu věc, kterou před dětmi tajíváme. Kdyby se ji tak otázala, kdo nás to vysílá v svět, abychom hladověli. Jak ošklivé jest to tu u nich! Dívá se na okno, kde se plátěný povlak matrace klátí, pozoruje své okolí, nahé zdi, chudý rozbitý nábytek, celou tu bídu podkrovní světnice, kterou zastavení práce pokálelo svým zoufalstvím. Ve své nevědomosti domnívala se, že se jí snilo o teplých pokojích s krásnými předměty, zavřela svých očí znova, aby ještě jednou to vše spatřila a tu zdálo se jí, jakoby plápolavé světlo svíčky bylo třpytné zlato, u prostřed něho by se ráda byla chtěla octnouti.

Vítr hučivě vějící oknem znova vyvolal kašel u ní. Má oči

plné slzí, jindy mívala strach, když byla sama, ale nyní jest jí to lhostejné.

Již od včerejška ničeho nejedla, domnívá se, že matka její odešla, aby přinesla chleba. Pomyšlení to ji blaží. Ó, rozkrájí si chleba na malé kousky a zvolna bude brát jeden po druhém, bude si hrát se svým chlebem.

Matka vstoupila, otec zavřel dveře. Ta malá udiveně pohlíží na oba, na jejich ruce a když oba ničeho nemluvili, po chvílce opakovala zpěvavým hláskem: Mám hlad, mám hlad . . .

Otec vložil hlavu do dlaní v stinném koutě, zůstal tam sedět vznícený, nazdvihuje ramena v mocném, tišeném lkání. Matka dusíc, potlačujíc slzy, položila maličkou na lůžko. Přikryla je všemi hadry, jež měla ve světnici, domlouvala jí, aby byla moudrá a spala. Ale dítě, jemuž zuby zimou jektají, cítí, jak oheň v jeho prsou pálí, mnohem mocněji nabývá odvahy. Vrhá se své matce kolem krku a tiše se ptá:

Řekni maminko, proč máme tedy hlad?

Kovář.

Kovář byl člověk veliký, největší v celé krajině, ramena svalnatá, obličej a paže začerněné ohněm kovárny, čmoudem a prachem železných pilin. Ve čtyřhranné lebce, pod hustým vlasem, měl velké dětinské modré oči, jasné jako ocel. Své široké čelisti skroutil při úsměvu nebo hlučivém výdechu, který se podobal dýchání a výdechům jeho měchů a když pozvedl paže, bylo to sebevědomí moci a zdálo se, že nese těch svých padesát let mnohem veseleji, než pozvedal „Slečinku“, jak jedncmu kladivo přezdíval, kladivo dvacet pět liber těžké, strašlivou tu slečinku jedině on uměl do tance uvádět i v mladých letech, kdys u Vernona v Rouenu. Pobyl jsem rok u kováře, po celý jeden rok uzdravení.

Ztratil jsem zmužilost, pozbyl rozumu, odcestoval jsem, putoval, vyhledáváje si nějaký klidný koutek k práci, kde bych mohl nalézt svou mužnost

Bylo to jednoho večera, když na cestě prošel jsem vesnicí,

spatřil jsem kovárnu o samotě v ohni zářící, stála na rozcestí čtyř cest.

Světelná zář byla tak prudká, že veliká vrata kovárny, otevřená, rudou záplavu zdála se chrliti na křižovatku a topoly v stromořadí naproti, podél potoku, jako pochodně svítily. V pozdálí, uprostřed tohoto lahodného soumraku, kadence znicích kladiv, podobaly se cvalu vždy více a více se blížících, brněním ozbrojených pluků.

Zastavil jsem se před vraty, v plné té záři, v tom hlomozu, v otřesech tohoto hromového otřásání a burácení, šťasten, usmířen tímto pohledem na tuto práci, na ty lidské ruce zkručující a rovnající žhavé železné tyče.

Tohoto podzimního večera viděl jsem kováře poprvé. Kul pluhové rádllo. S rozepjatou košilí, která odhalovala jeho drsnou, mohutnou hrud, poodstupoval na zad a v rozběhu uhodil kladivem. To činil bez přestávky hbitě, stejnoměrným pohybem těla a stahováním svalů. Kladivo pohybovalo se ve stejnoměrném kruhu, unášelo sebou jiskry, jež zanechávaly za ním bleskové stopy. Byla to „slečinka“, kterou kovář takto rozhou pával, drže ji oběma rukama, zatím jeho syn, as dvacetiletý, svíral v kleštích rozžhavené železo a rovněž se své strany naň bušil, kteréžto dunivé údery přehlušoval však ten zvučivý tanec strašlivé oné dívčiny v rukou starého kováře.

Ťuk, ťuk — ťuk, ťuk — člověk by byl myslel, že slyší vážný hlas nějaké matky, která napomáhá prvnímu breptání dítěte. „Slečinka“ křepčila neustále, potřásajíc blýštivými cetkami svých šatů, nechávajíc zřejmé stopy svých podpadků v rádle, které modelovala pokaždé, kdykoliv dopadla vířivým skokem na kovadlinu. Krvavý plápol rozšířil se až k zemi, ozařuje

vystupující obrysy obou dělníků, jichž veliké stíny se prodlužovaly až do neladných koutů kovárny.

Pozvolna uhasínala zář, plápolající plamen blednul, kovář v práci stanul. Zůstal vzprímený, na čele s potem, jež nesetřel. Slyšel jsem s jeho strany namáháním ještě neustálený, vzbouřený dech, v tom hučení měchu, jež jeho syn táhl zdlouhavě rukou.

Večer ubytoval jsem se u kováře, dále jsem už nešel. Měl prázdný pokojík nahoře nad kovárnou, jenž mně nabídl a já jej přijal. Od páté hodiny ranní pracoval hostitel. Vzbudil jsem se za smíchu celého domu, jenž potrval až do noci v té veselé myslí a bezmezné pracovitosti. Pode mnou kladiva byla v tanci. Zdálo se mi, jako by „slečinka“ mne vyhazovala s postele do výše, narážejíc na strop zacházela se mnou jako s lenochem.

Celá světnička s velkou skříní, bílým dřevěným, čistým stolem, se svýma dvěma židlema, praskala, povzbuzujíc mne, bych si pospíšil. Musel jsem dolů sejítí. Dole nalezl jsem kovárnu opětně v plném žáru. Měch sténal, modrý a růžový plamen vystupoval a vznášel se nad uhlím, i zdálo se, že svítí nějaké souhvězdí, pod proudivým větrem, který rozdmýchoval výheň.

Kovář mezi tím připravoval denní práci. Shrnul železo ze všech koutů, obrátil pluhy, prohlížel zkoumavě kola. Když mne uhlídal, ten hodný muž, opřel pěstě o boky a smál se, rozevřev ústa až po uši. Bavilo ho to, že mne vyburácel z lože už v pět hodin.

Domnívám se, že ráno bušil jen proto, aby bušil, aby ohlásil den tím mohutným zněním svých kladiv.

Položil své velké ruce na má ramena, sklonil se ke mně jako by mluvil k dítěti, řka, že mnohem lépe vyhlížím od doby, co žiji

uprostřed toho jeho železa. A po všechny dny pili jsme pospolu bílé víno, sedíce na zadní části obráceného kočárku.

Často strávil jsem mnohý den v kovárně. V zimě vždycky, rovněž i za deštivého počasí pobyl jsem tu. Práce ta mne bavila. Tento ustavičný zápas kováře se surovým železem, jež on stácel, kroutil a spracovával dle své vůle, rozohnil a nadchnul mne jako působivé drama.

Sledoval jsem duši i zrakem kov z výhně pece až na kovadlinu, byl jsem stále a stále překvapen, vida jak se ohýbal, rozprostíral, stácel jako měkký vosk, pod tímto vítězným namaháním dělníků.

Když pluh byl dohotoven, řekl jsem si, předně nepoznávám více první přípravy a hrubý tvar z včerejšího dne, prohlížel jsem bedlivě jednotlivé jeho části, a tu jsem snil, že nějaké prsty neobmezené moci je svíraly a takto vytvořily bez pomoci ohně.

V myšlénkách svých zabrán, usmíval jsem se na mladou dívku, kterou jsem jednou spatřil naproti mému oknu, jak po celé dny slabounkýma ručkama z mosazného drátu kroutil stonky, na které přivazovala hedvábnou nití umělé fialky.

Kovář nikdy si nestýskal. Viděl jsem jej čtrnácte hodin do železa tlouci, vždy večer se usmíval dobráckým úsměvem, spokojeným zadostiučiněním nad svou prací mna si ruce. Nikdy nebyl smutný ani lenivý.

Byl by podpíral svůj dům svými rameny, kdyby se byl bořil. V zimě pravíval, že mu tak dobře v jeho kovárně. V létě otvíral velká vrata kovárny a vpouštěl do ní vůni sena.

Když léto nastalo, při sklonku dne, usedl jsem vedle něho před, vrata. Bylať kovárna na návrší a proto mohli jsme přehlédnouti celou šíři údolí. Byl tak šťastný při pohledu na

tento nesmírný koberec vzdělané půdy, který se ztrácel na obzoru v záři fialového soumraku.

Často žertoval kovář.

Říkával, že všechny ty polnosti patří jemu, neboť kovárna více než dvě stě let zásobuje krajinu pluhý. Byla to jeho chloubka. Ani jediná žeň nedospěla bez jeho pomoci. Když rovina byla zelená v máji a žlutá v červenci, povinna byla jemu za tuto změnu, svého šatu. Miloval žně, jako své dcery, byl radostně unešen v slunečním úpalu, hrozivě vzpínal pěstě k oblakům, plným ledových krup, hrozícím zkázou.

Často ukazoval kus pole v dálce, které se zdálo menší než zadek jeho vesty a vypravoval mi, v kterém roku to bylo, kdy ukoval pluh pro to neb ono pole.

V čas orání zanechal někdy svých kladiv a šel na pokraj silnice; ruku nad oči položenou, díval se. Přehlížel tu četnou rodinu svých pluhů, rozrývajících půdu, brázdících rýhy naproti v levo v pravo. Údolí bylo jich plné. Člověk, dívající se na ty zdlouhavě se vlekoucí potahy, mýslil by, že to celý pluk na pochodu. Rádlá blýskala se na slunci jakoby stříbrná. A zvedaje ruce, volal mne, bych se přišel podívat, jak svatou práci konají.

Vše to řinčící železo, které znělo pode mnou, nalilo mne železa do krve.

To mně prospělo mnohem více, než léky z lékárny. Uvykl jsem tomuto hlomozu, potřeboval jsem tuto hudbu kladiv na kovadlině, bych mohl cítit a slyšet život.

V pokoji, naplněném sténavými výdechy měchu, nalezl jsem opět svůj ubohý rozum. Ťuk, ťuk – fuk, fuk – to cvakalo, jako veselé kyvadlo hodin, které řídilo mé práce.

Při práci nejúsilovnější, kdy se kovář rozzuřil, takže jsem slyšel, jak do ruda rozžhavené železo praská pod nárazy kladiv,

cítil jsem horečnou sílu obra v pěstích a byl bych chtěl rozmačkat svět jediným trhnutím svého péra.

Když kovárna opětně utichla, i v mé lebce zavládlo ticho, klid němý, posvátný; sešel jsem dolů a zahanben, rděl jsem se nad práci svou, vida před sebou ten kov přemožený a ještě se kouřící.

O, jak přímo nádherný byl někdy kovář v těch horkých odpoledních!

Byl až k pasu obnažen, svaly vyvstalé, napnuté, podobal se některým těm velkým sochám Michaela Angela, které se vypínají v největším namáhání. Nalezl jsem při pozorování jej oním moderním sochařským obrysem, jež naši umělci pracně hledají u mrtvých těl Řecku.

Zdál se mně býti rostoucím hrdinou práce, neúmorným dítětem tohoto století, kteréž bez ustání buší v tu kovadlinu našeho rozboru, kteréž modeluje v ohni i ohněm příští společnost lidskou.

On hrál si se svým kladivem. Když se chtěl smát, vzal do ruky „slečinku“ a v letu ji vznášeje, bušil. Takto rozpoutal hromy kolem sebe v té narůžovělé černi pece. Tu domníval jsem se, že slyším vzdech lidstva při práci.

Zde, v této kovárně, uprostřed pluhů, vyhojil jsem se pro všechny časy z lenivosti a pochybnosti.

Dlouhý Michal.

Jednoho odpoledne po čtvrté hodině, ve chvílce přestávky, vedl mne dlouhý Michal stranou do kouta dvora. Tvářil se velmi vážně a vážnost jeho vzbuzovala ve mně bázeň, neboť dlouhý Michal byl veselý druh, měl obrovské pěstě, že za nic na světě bych si jej nechtěl zneprátniti.

„Poslouchej“, pravil svým drsným neuhlazeným hlasem, „poslouchej, chceš býti při tom?“

Nadutě odpověděl jsem přisvědčivě. Velice mně lichotilo, že jsem mohl společně s dlouhým Michalem nějaké věci se účastniti. Vysvětloval mně, že se jedná o nějaké spiknutí. Důvěra, jíž mne poctil, způsobila mně neskonale potěšení, pocit sladkosti, jakého do té doby jsem nepocítil. Musil jsem jakés tajemství ukrývati, snad i svádět bitvu. A dozajista zmocnil se mne strach, jaký se zmocňuje při myšlence, že bych se mohl něčeho odvážiti, tvořil podstatný díl té palčivé radosti, kterou jsem měl ze své nové role spiklence.

Tak, po celou dobu, co dlouhý Michal mluvil, stál jsem v

obdivu před ním. Odporně drsným tonem zasvěcoval a poučoval mne jako vyvoleného nováčka, v jehož energii na polo s důvěrou lze spolehat. Ale výraz nedočkavé radosti, nadšeného rozčilení, s kterým jsem naslouchal jeho slovům, to mu dalo lepší mínění o mně.

Když po druhé zvonek zazněl a my odcházeli seřadění ku svým místům do školy, pravil po tichu ke mně:

„Tedy jsi slyšel, vid? Jsi náš. — Nebudeš se strachovati — neprozradíš nic?“

„O, nikoliv, uvidíš!“ . . . Ujednáno. Pohlédl na mne svýma šedýma očima upřeně, s vážností dospělého muže a potom dodal: „To víš, bít tě nebudu, ale všude to povím, že jsi věrolomný, zrádce a nikdo s tebou nebude chtít mluvit.“

Připomínám si ještě nyní dojem této hrozby. Dodala mně neobyčejně veliké odvahy. „Což!“ pravil jsem tehdá, „mohou mi dáti dva tisíce veršů k naučení, více se mi státi nemůže, vem mne ďas, zradím-li Michala.“ Se zimničnou netrpělivostí očekával jsem hodinu večere. Vzpoura měla vypuknouti v jídelně.

Dlouhý Michal pocházel z Var. Jeho otec byl sedlák, měl několik polností, účastnil se srážek v roce 51. při vzbouření násilného převratu státního. Zanechán, zapomenut, jako mrtvý na rovině ucháneské, podařilo se mu se ukrýti. Když se opět objevil, nebyl znepokojován. Vynikající osadníci vůkolni krajiny, hodnostáři, malí i velcí statkáři jmenovali jej „brigand de Michu“.

Tento brigand, tento poctivý nevzdělaný muž, poslal syna svého do škol města A . . .

Chtěl jej dát vyučit ve prospěch vítězství věci, kterou nemohl bránit sám jinak, než se zbraní v ruce. Na ústavě jsme

znali tuto historku, protože jsme považovali svého kamaráda za osobu strašlivou.

Dlouhý Michal byl starší než my. Byl skoro osmnáct let, ač byl ještě ve čtvrté třídě. Nikdo neodvážil se proto jej špičkovat. Byl jedním z těch upřímných a jednoduchých duchů, jež těžce chápou a neuhodnou nic; když věc nějakou seznal, pojal, pochopil ji důkladně a navždy. Silný, jakoby sekerou otesaný, vládl ve chvilkách oddechu jako pán, vládl podivuhodně mírně.

Neviděl jsem jej než jednou v hněvu, tenkrát chtěl uškrtit jednoho našeho dozorce, který nám namlouval, že všichni republikáni byli zloději a vrahy. Proto měl tehdy dlouhý Michal býti vyhozen.

Teprve později, když jsem se v upomínkách s jedním ze starých soudruhů sešel, dovedl jsem chápat jeho mírné a mužné jednání. Již záhy musel jeho otec z něho vychovat muže.

Dlouhý Michal liboval si na ústavu a jediné co ho trápilo byl hlad.

Neznám nikoho s podobnou chutí.

On, který byl tak hrdý, dopouštěl se mnohdy tak ponižujících a hloupých kousků, jen aby nás ošálil o kus chleba a vzal nám snídání neb svačinu.

Vyrostlý na volném vzduchu, úpatí hor Maures, trpěl krutě hubenou stravou více než my.

To bývalo předmětem našeho rozhovoru na dvoře podél stinné zdi. My ostatní byli jsme spokojenější, ale vybíravější v jídle. Pamatuji se na tresku s hnědou omáčkou a s bílými boby, jež všeobecně jsme nenáviděli.

Když se objevilo jídlo to na stole, všeobecně se nás zmocnila nespokojenost a to i dlouhého Michala, jenž by byl nejraději vše snědl.

Dozorce seděl na konci stolu a vedle dlouhý Michal, a tu když přineseny jitrnice, pošilhával na dva konce její, které tak spokojeně spočívaly na talíři dozorce.

Jsem dvakrát větší než on, pravil jednoho dne a on dostává k jídlu dvakrát tolik co já. Nenechá na talíři ničeho, jistě že nemá také dost.

Nuže, vůdcové povstalců se usnesli, abychom se vzbouřili proti tresce a bobům.

Dlouhému Michalu nabídnuto, aby byl vůdcem. Plán byl jednoduchý, odmítati všechnu potravu tak dlouho, až by stravovatelé přislíbili, že denní strava se zlepší.

Se souhlasem přijal dlouhý Michal tento návrh.

On bedlivě se o to staral, aby treska s boby vymizela, a nyní se měl ještě postit. Svěřil se mně později, že tato republikánská činnost, které jej byl otec vyučil, solidárnost, svornost, jednotnost, obětování jednotlivce v zájmu obecném, nikdy na něm nežádala více zkoušky než tuto.

Na večer v jídelně, byl to právě den tresky s hnědou omáčkou, počala jednotná vzpoura.

Toliko chléb bylo dovoleno jísti. Mísy byly přinášeny na stůl, aniž bychom se byli jich dotkli, jedli jsme jen suchý chleba. Konali jsme to vážně, bez šeptání jak jsme to měli ve zvyku. Jen některý z těch malých se smál.

Dlouhý Michal ten večer ani chleba se nedotknul. Opřel oba lokte o stůl a pohrdlivě pohlížel na malého dozorce, jak hltavě jedl.

Dozorce dal zavolati stravovatele, který jako bouře přichvátal do jídelny. Drsně k nám promluvil, tázaje se nás, co máme vytykati tomu jídlu, které ochutnal a uznal za znamenité.

Dlouhý Michal vstal.

Pravil, pane, ta treska je zkažená, shnilá, nemůžeme ji jísti.

Aj, zvolal dozorce, aniž by stravovateli dal času ku odpovědi, vždyť jindy jste snědl celou mísu sám.

Dlouhý Michal se začervenál.

Řeklo se nám zkrátka, abychom šli spat, do zítřka že si to rozmyslíme.

Následující den byl dlouhý Michal přímo hrozný. Slova dohlížitele jej hluboce ranila. Dodával nám zmužilosti, abychom nepovolili. Nyní svou všechnu pýchu a chloubu kladl v to, by nám ukázal, když chce, že nemusí ani jísti.

Byl pravým mučeníkem. My druzí schovávali jsme si ve skříních a pultech čokoládu, zavařeniny, slaninu, uzené maso, co nám umožňovalo pojídat suchý chléb. On, jenž neměl jediného příbuzného v městě, on, který nenáviděl podobných sladkostí, omezoval se na několik suchých kůrek, které našel.

Následujícího dne mělo být zastaveno rozdělování chleba, když nebudeme jísti.

Dlouhý Michal pomaten zuřivým hladem vyskočil, vzal talíř z něhož dozorce hltavě jedl, aby nám dodal chutě, rozloben mrštil ním do prostřed sálu a silným hlasem počal zpívatí Marseillaisu.

To působilo jako vichřice, jež nás všechny pozvedla. Talíře, sklenice, lahve to vše tancovalo. Dozorcové utíkali jak mohli a ponechali nás samotné v jídelně.

Ten dozorce slaboch, dostal plnou mísu bobů na záda, bílá omáčka rozlila se mu kolem krku po zádech.

Nyní se jednalo, jak dobyté stanovisko upevnit. Dlouhý Michal jmenován velitelem. Dal před dvěře nanésti stolů a Marseillaisa zněla stále a stále.

Revolta stala se revolucí.

Po celé tři hodiny nechali nás o samotě. Tyto tři hodiny hluku stačily, aby nás utišily.

V pozadí jídelny byla dvě okna s vyhlídkou na dvůr.

Nejprve vytratili se oknem bázliví a potom potichu zmizeli ostatní žáci. Za nedlouho dlouhý Michal měl kolem sebe dvanáct povstalců.

Jděte k těm ostatním, vyhledejte si je, stačí, když tu zůstane jediný vinník. Potom obrátil se ke mně váhajícímu a pravil: vracím ti tvé slovo, rozumíš !

Když stráž vypáčila dvěře, našla tu jediné Michala, sedícího uprostřed rozbitého stolního nádobí.

Ještě téhož večera byl poslán ku svému otci. Nám nepomohlo vzbouření to mnoho.

Po několik týdnů nebyla nám dána k jídlu treska s boby. Pak objevily se opět treska s bílou omáčkou, bob s hnědou omáčkou.

Po dlouhé době spatřil jsem dlouhého Michala. Nemohl dokončit svá studia. Vzdělával po otci zděděné polnosti.

„Byl bych špatným advokátem nebo lékařem, mám velmi tvrdou palici. Lépe jest, že jsem sedlákem. Jest to můj odbor, to nic nedělá. Tehdy pěkně jste mně dostali, já zbožňoval přímo tresku a boby.“

Ráj koček.

Jedna teta odkázala mně angorského kocoura, který jest nejhluupějším zvířetem jaké znám. Tuto podávám, co mi můj kocour vypravoval jednou večer v zimě, hově si u teplého popele.

„Byl jsem tenkrát dva roky stár a snad nejtlustším a nejnaivnějším kocourem, jakého kdy kdo viděl. V tom útlém věku jevil jsem ještě veškerou domýšlivost zvířete, které opovrhuje pohodlím a . sladkostmi domácího krbu. A přece jak mnohými díky byl jsem povinen prozřetelnosti, že mi uchystala přístřeší u vaší tety! Hodná ta žena mne zbožňovala. Na dně jednoho šatníku měl jsem upravenou ložnici, podušku z peří a trojnásobnou příkrývku. Strava vyrovnala se loži, nikdy chleba, nikdy polévku, jen samé maso, dobré krvavé maso.

Ale uprostřed tohoto pohodlí měl jsem jediné přání, jediný sen, proklouznout otevřeným oknem a vyběhnout na střechy.

Ustavičné mazlení se mi protivilo, zdálo se mi nudným a měkostí mého lože, se mi zošklivila.

Byl jsem tlustý, že jsem se sám sebe štítil. Nudilo mne to celodenní štěstí.

Natáhnuv krk, viděl jsem okno protějšší střechy. Čtyři kocouři rvali se tam toho dne, se srstí zježenou, s ocasy zdviženými, váleli se po modrých břidlicích na slunci plni rozkoše. Nikdy neviděl jsem divadlo tak prazvláštní. Od onoho okamžiku bylo mé přesvědčení pevně ustáleno, že pravé štěstí je na těch střechách.

Ustanovil jsem se na tom, že uteču. Zajisté život musí ukryvat ještě mnoho jiných věcí než krvavé maso. To bylo tajemství, to neznámé, ten ideál! Jednoho dne zapomněli v kuchyni zavřít okno, vyskočil jsem na dolejší stříšku.

Jaká to krása na těch střechách! Široké okapové žlaby vroubily střechy, vydychující líbezný zápach, v nich hroužily se mé tlapky do jemného bláta.

Zdálo se mi, že chodím po sametu. A na tom slunci bylo teplo, jež pronikalo až na sádlo. Nechci skrývat, že jsem se chvěl na celém těle. Zděšení a strach zmocňovalo se mne v mé starosti. Připomínám si zvláště jedno hrozné leknutí, jež mohlo býti příčinou, že bych byl mohl spadnout na dlažbu. Tři kocouři, kteří sběhli s hřebenu střechy jednoho domu, blížili se ke mně, strašlivě mňoukajíce.

Když strachy docela osláblý jsem se třásl, přezdívali mi hlupáků a pravili mi, že mňoukají jen tak žertem. Mňoukal jsem s nimi. Bylo to rozkošné. Ti veselí chlapíci nebyli obtíženi mou hloupou tloušťkou. Posmívali se mi kdykoliv jsem sklouzl jako nějaká koule po zinkové ploše, ohřáté úpalem slunečním. Starý jeden kocour z této bandy zvláště dopřával mi svého přátelství. Nabídl se mně, že mne bude vychovávat, což s díkem jsem přijal.

O, jak dlouho trvalo to pohodlné povalování u vaší tety!

Jak vzdálené teď byly dobré plíčky vaší tety. Z okapu jsem pil a slazené mléko nezdálo se mi býti tak chutné. Vše bylo dobré, vše bylo krásné. Spatřili jsme kočku, překrásnou, rozkošnou kočku, jejíž objevení se naplnilo mne jakýmsi neznámým, nevýslovně rozčilujícím pohnutím. Mé sny neposkytovaly mi dosud té pochoutky spatřili tato znamenitá stvoření, jichž hřbet má tolik obdivuhodné hbitosti.

Rozběhli jsme se učinit poklonu roztomilé kočce, když hrozně mne kousl jeden z mých druhů do krku.

Vykřikl jsem bolestí!

E co, řekl mi starý kocour, odváděje mne, uvidíš mnohem sličnějších.

Ku konci jednohodinné procházky ucítil jsem krutý hlad.

Co se tu jídává na střeších? tázal jsem se jednoho kocoura. — Co se najde, řekl úsečně. Odpověď ta mne znepokojila, neboť po dlouhém hledání nenalezl jsem ničeho. Konečně zahlédl jsem v jedné podkrovní světničce mladou švadlenu, chystající si snídání.

Na stole ležela krásná, zarůžovělá kotletka. Tof něco pro mne, pomyslíl jsem ve své hlouposti.

Vskočil jsem na stůl, uchopil ji, ale šička dala mně ránu koštětem, že jsem ji pustil a uprchl.

Maso, které leží na stolech jest tam proto, abychom po něm toužili. Z které hloupé vesnice jsi ? Okapy a žlaby, tof místa, kde musíme hledat.

Nikdy bych tomu nebyl porozumněl, že maso v kuchyních nepatří kočkám. Mé břicho se pobuřovalo zcela vážně. Kocour dovršil mé zoufalství sděliv mi, že k vůli jídlu třeba, bychom vyčkali noc. Pak budeme moci sestoupit dolů do ulice a a

prohrabeme smetiště. Čekat na noc! A on to řekl tak klidně, jako otužilý filosof.

Cítil jsem jak slábnu při jediné myšlence na tento prodloužený půst.

Noc valně se přibližovala. Noc chmuřivá, mlhavá, jež mne mrazila. Brzy začal padat déšť, drobný, pronikavý, bičovaný prudkým vichrem.

Sestoupili jsme oknem na schody. Tak ošklivou zdála se nám ulice!

Nebylo tu více příjemného tepla, toho rozsáhlého slunečního jasu, těch střech bělostkvoucích, kde se to válelo tak utěšeně. Mé tlapky se smekaly po té kluzké, mazavé dlažbě.

Vzpomínal jsem s hořkostí své příkrývky a podušky z jemného peří.

Sotva jsme byli na ulici, můj přítel kocour se počal chvěti. Skrčil se, krčil a jak mohl nejvíce táhl se tiše a tajemně podél domu, pošeptav mi, bych jej v tom následoval. Jakmile doplížil se nejbližšího průjezdu, ukryl se v něm spěšně. Otázav se jej, proč utíkal, odpověděl:

Viděl jsi toho člověka s nůží a škraboškou? Ano.

Tedy! Kdyby nás byl zahlédl, byl by nás zabil a na rošti upek!

Snědl roštěné na rožni! Zvolal jsem. Což i nám ulice nepatří? Nejíme a nejsme jedeni?

Mezi tím vysypali smetí před vrata. Prohrabávali jsme tyto hromady beznadějně a v zoufalství. Nalezl jsem dvě, tři kosti bez masa v popeli utkvělé. Tenkrát jsem poznal, jak bývaly ty plíčky šfavnaté. Můj přítel kocour rozrýval smetí s uměleckou dovedností. Proháněl mně až k ránu, ohledávaje každou dlaždici, očuchávaje vše bez spěchu. Po celých deset hodin cítil jsem na

sobě hrčení deště a já chvěl se po celém těle. Kletá ulice, kletá svoboda. Jak želím svého vězení! Při rozednění pozoruje, jak se potácím a ptá se mně, zda toho mám již. dost ?

Ano, odpovídám.

Vrátíš se opět domů?

Zajisté, ale jak nalézt ten dům ?

Pojď; toho rána, když jsem tě viděl vycházet, věděl jsem, že tak tlustý kocour není stvořen pro drsnou svobodu. Znáš tvé obydlí a doprovodím tě tam.

Když jsme byli došli ku dveřím, pravil s bohem ! beze všeho pohnutí. Řekl to prostě, ten ctihodný kocour.

Ne, ne, tak se nesmíme rozejítí. Půjdeš se mnou. Budeme se dělití o společné lože i jídlo. Má paní jest hodná žena.

Nenechal mne domluvit.

Mlč, řekl, tys blázen. Zahynul bych v tom tvém zženštilém, měkkém teple. Tvůj život nádherný hodí se dobře pro kočky zvrhlé, kočky svobodné si nezakoupí nikdy žalář za tvé plíčky, měkkou podušku z peří.

S bohem !

A vylezl si opětně na své střechy. Viděl jsem, jak stíny se blaženě chvějí pod polibky vycházejícího slunce.

Když jsem vešel, vzala teta důtky a dala mně náležitého pokárání, jež jsem přijal s bezmeznou radostí. Ochutnával jsem té blahé rozkoše, býti v teple a být bit.

Co jsem byl bit, vzpomínal jsem s touhou na maso, které mně dá.

Vidím, dokončil můj kocour, natáhnuv se před krbem, vidím, že to pravé štěstí a ráj jest, býti uzavřen a být bit v příbytku, kde jest maso.

A já dodávám — pro kočky!

Čtyři dni Jana Gourdona.

Jaro.

Dnes o páté hodině ranní vnikalo slunce s veselým chvatem v malý pokojík, jež jsem obýval u svého strýce Lazara, faráře osady dourguesské.

Široký, žlutý paprsek padl na má zavřená víčka, tak že jsem se probudil v úplném svitu.

Můj pokoj, obílený vápnem se svými stěnami, a nábytkem z bílého dřeva vábil utěšeně. Vyložil jsem se z okna pohlížeje na Duranci, jež širokým proudem valila se středem ztemnělé zeleně údolí.

Svěží větřík líbal mne v tvář, šumění řeky a povívající stromy zdály se mne volatí blíže k sobě.

Potichu otevřel jsem dvéře. Musel jsem projiti pokoj strýcův při svém odchodu.

Postupoval jsem v před kráčeje po špičkách v obavě, aby klapání mých těžkých střeviců jej nezbudilo, neboť ještě spal s tváří usmívavou.

Chvěl jsem se, domnívaje se slyšeti zvoniti klekání.

Můj strýc Lazar již po několik dnů sledoval mne s tváří smutnou a rozmrzelou. Byl by mně bránil sejiti dolů na pokraj břehů a ukrýti se pod vrby břehů, bych tam číhal na příchod Babety, velké snědé dívky, která se zrodila pro mne s novým jarem.

Strýc můj dřímal hlubokým spánkem. Vyčítal jsem si, že jej klamu a loudím se z domu. Na okamžik jsem se zastavil, dívaje se na jeho klidný obličej, jemuž tento odpočinek dodával něco milého; v pohnutí vzpomínal jsem toho dne, kdy přišel mne v mém studeném domě vyhledati, právě v okamžiku, kdy jej opouštěl pohřební průvod mé matky.

Od toho dne obdaroval mne něžností, obětavostí a moudrými slovy. Dal mně co měl, své vědomosti, svou dobrotu, svého ducha i celé své srdce.

I zdálo se mně, že musím zavolati na něho:

„Vstaňte, strýčku Lazare, půjdeme se projít spolu ve stromořadí, jež máte tak rád na pokraji Durance. Čerstvý vzduch a ranni slunce vás potěší. Až se vrátíte, uvidíte, jak velikou chuť budete míti k jídlu“.

A Babetka, která přijde k řece, kterou bych nespátřil dnes oblečenou v těch průsvitných světlých, ranních šatech!

Což ta! Kdyby můj strýc byl přítomem, musel bych klopit oči. A jak blaze jest mně pod těmito vrbami a položití se v tak jemné trávě.

Cítil jsem jakousi touhu a pozvolna zatajeným dechem

dostal jsem se ku dveřím. Sešel jsem po schodech a rozběhl jsem se v teplý vzduch májového jitra.

Nebe bylo bílé na obzoru, s nádechem modrým a růžovým a s vybranou jemností. Slunce bledé, podobalo se veliké stříbrné lampě, jejíž paprsky sprchávaly do Durance v celém lijáku jasnosti. Řeka široká, loudavá, prostírala se jako v lenosti po červeném písku, valíc se od jednoho konce údolí ku druhému, podobna jsouc toku roztaveného kovu.

Stranou k západu, obrys nízkých a stupňovitých pahorků tvořil na bledém nebi jemné fialové skvrny.

Deset let bydlel jsem v tomto ztraceném zákoutí. Jak častokráte musel na mne strýc Lazar čekat, chtěje mne vyučovat latině. Hodný ten muž chtěl ze mně učinit učence. Já, já byl zatím na na druhé straně Durance, vybíral z hnízd straky, nenalezl nový pahorek, na který jsem ještě nevylezl. Když jsem se vrátil, nastalo napomínání, domlouvání; latinu jsem zapomněl, strýc můj mně huboval, že jsem roztrhal kalhoty, chvěl se a trnul, při spatření mé rozedrané kůže.

Údolí náleželo mně, jedině mně, dobyl jsem jej svýma nohama, byl jsem jeho pravým majitelem a přítelem.

A tento kus řeky, tyto dvě hodiny Durance, jak rád jsem je měl, jak vzájemně jsme si rozuměli. Znalť jsem veškeré rozmary řeky, její hněv, vztek, půvab, vděk a její rozmanitou tvářnost každé hodiny.

Ráno, když jsem na pokraj vody přišel, byl jsem oslněn jejím klidem a bílou barvou. Nikdy neměla tak veselého vzezření. Vklouzl jsem rychle pod vrby v průsvit, kam v rozsáhlém světle zářilo slunce na tmavou trávu.

Tu v leže poslouchal jsem napnutě, dívaje se mezi větvemi na cestu, po níž musela přijíti Babeta.

O kéž spí strýc Lazar! myslil jsem si. A po celé délce natáhl jsem se na mechu. Slunce pronikalo má záda příjemným teplem, kdežto má prsa, pohroužená v trávě, vlhla.

Nikdy jsem tak z blízka nepozoroval trávu, upřeně hledě na její stonky a stébla. V očekávání Babetky prohrabával a prohlížel jsem malé houštíčko travin, které bylo opravdu celým světem. V mém trávníčku byly ulice, křižovatký, náměstí, celá města. V pozadí rozeznával jsem stinnou skupinu, kde list z minulého jara smutkem práchnivěl, jak stonky lehce se nazdvihovaly, natahovaly, ohýbaly v sloupové chodby, chrámy, panenské lesíky. Viděl jsem dva hubené broučky, procházeli se středem nezměrného tohoto bludiště, jistě že zabloudili tito ubožáčkové, neboť běhali z chodby do chodby, ze sloupení do sloupení, z ulice do ulice plaše a nepokojně.

Bylo to v okamžiku, kdy spatřil jsem nahoře na stezce bílé šaty Babetčiny, tak pěkně se odrážející od černavé země. Poznal jsem její kartounové šaty s modrými kvítečky. Pohroužil jsem se ještě více do trávy a slyšel jsem bušení svého srdce, jež mně svými slabými nárazy skoro pozvedalo. Prsa mně uvnitř hořela, vřelo to v nich, že jsem necítil svěží vláhy rosy.

Dívka přicházela hbitě a svižně. Její šaty, dotýkající se země, vlnily a houpaly se, v nadšení mne unášejíce.

Viděl jsem ji zdola na stezce vzpřímenou a v půvabu hrdém i šťastném. Netušila, že jsem za vrbovím, kráčela statně, šťastně a lehounce, aniž si povšimla větříku, který pozvedal její šaty. Rozeznával jsem její nožky, rychle ku předu spěchající, a zahlédl kousek bílých punčošek, tak široký jako ruka, který byl příčinou mého zardění a trapných, ale přesladkých rozpaků.

Ó! pak neviděl jsem již ničeho, ani Duranci, ani vrby, ani bělost oblohy.

Posmíval jsem se snad i údolí! Více nebylo mým dobrým přítelem, jeho radosti, jeho zasmušení zůstavily mne úplně chladným. Co mi bylo do mých soudruhů, oblázků, stromů na pahorkách! Řeka mohla ubíhati jako šipka, vše mi bylo jedno, ničeho vůbec bych si nepovšimnul. A jara, toho jsem nedbal dočista.

Slunce, které mne tak hřálo do zad, mohlo si odnést to své listí, i ty své paprsky, jakož i celé své jitro májové, já bych přece zůstal zde, v tom rozkošném vytržení, dívaje se na Babetku, pobíhající po stezce, vlivně a tak půvabně houpající svými sukénkami. Teď Babetka zaujala místo v mém srdci, místo údolí. Babetka byla mým jarem. Nikdy jsem s ní nemluvil. Oba jsme se zardívali, kdykoliv jsme se potkali v kostele mého strýce Lazara.

Byl bych přísahal, že mnou opovrhne.

Dnes hovořila několik minut s pradlenami. Její perličí smích zaléhal až ke mně, promísen jsa hněvivým hlasem Durance.

Shýbla se, aby nabrala vody, ale břeh byl vysoký, aby se Babetka nesmekla, zachytila se trávy.

Nevím, jaký záchvěv zamrazil mojí kreví. Vzchopil jsem se náhle, a beze studu a uzardění běžel jsem ku mladé dívce. Dívala se na mně polekána a uzardělá, pak dala se do smíchu. Já sehnul se, jsa v nebezpečí padnouti do vody, a podařilo se mi do pravé ruky, kterou jsem pevně stisknutými prsty svíral, nabrati vody.

Podal jsem Babetě tuto zvláštní nově vynalezenou číšku, pobízeje ji, by se napila.

Konipásci na břehu se smáli. Babetka zmatena, zdráhala se přijmouti a váhavě odvrátila na polo svou hlavinku.

Konečně se rozhodla, jemně opřela rty své na okraj mých prstů, bylo ale již pozdě, jejím váháním všecka voda vytekla.

Vypukla v hlasitý smích, stávala se dítětem, a dobře jsem zpozoroval, jak se mně posmívá.

Byl jsem velmi pošetilý. Shýbl jsem se znova. Tentokrát nabral jsem vody do obou rukou, spěchaje donést ji ke rtům Babetčiným. Napila se, a já cítil vlahý, teplounký polibek její úst, jež plížil se podél mojí paže a vstupoval až do hrudi, kterou naplňoval žárem.

„O, kéž by spal strýček“, pravil jsem tiše.

Vypustiv tato slova, uzřel jsem černý stín vedle sebe a sotva jsem se obrátil, spatřil jsem svého strýce Lazara, jen několik kroků vzdáleného, na Babetu a na mne mrzutě se dívajícího.

Jeho postava na slunci zdála se celá bílá, v očích měl plno výčitek, které mne pohnuly skoro k slzám.

Babeta strachy se zarděla, koktajíc, odvážila se promluvit.

„Dík vám, pane Jene, vřele vám děkuji“.

Otevřel jsem mokré ruce, zmaten a nehybně zůstal jsem stát před svým strýcem Lazarem.

Ctihodný tento muž ohrnuv cíp své sutany, se založenýma rukama díval se za Babetkou, která odcházela, běžíc po stezce bez ohlédnutí. Když zmizela za křovinami, sklonil svůj zrak ke mně a já viděl jeho dobrácký obličej smutně se usmáti. — Jene, pravil ke mně, pojď do hlavního stromořadí, projdeme se. Snídaně ještě není přichystána. Máme půl hodiny času.

Poněkud těžkým svým krokem si vykračoval vyhýbaje se keřům a travám ovhlhým rosou. Jeho sutana, jejíž jeden cíp smýkal se v písku, přidušeně šustila.

Pod paží měl breviář, na jehož ranní čtení zapomínal, kráčel se skloněnou hlavou zadumán v přemítání. Jeho mlčení mne tížilo. Byl obyčejně velmi hovorný. Nepokoj můj vzrůstal každým krokem. Zajisté, že viděl, jak jsem Babetce dával pít.

Jaké to divadlo! Pane! Mladá dívka smějíc se a rdíc se, líbala mi konce prstů a já sám nahýbal jsem se k ní, jako bych ji chtěl obejmouti. Ano, to bylo tenkrát, kdy to mé jednání zdálo se mi býti hrozným a neslýchanou drzostí. A celá má bázlivost vrátila se znovu. Ptal jsem se, jak mohl jsem se odvážit, dáti si líbati prstů způsobem tak sladkým.

A můj strýc Lazar, který ani nepromluvil, kráčel přede mnou malým krokem, aniž by jediný pohled měl pro ty staré stromy, které tak miloval. Připravoval si zajisté nějakou řeč. Vedl mne do hlavního stromořadí, aby mně pohodlně a jak náleží vyplísnil. Můžeme si tu pobýt skoro hodinu; snídaně bude vystydá; já nebudu moci se vrátit na pokraj vody, snít o žhavých těch stopách, jež rty Babetčiny byly zanechaly na mých rukou.

Přišli jsme do hlavního stromořadí. Toto stromořadí, široké a krátké, táhlo se podél řeky, obrovské to duby, s rozhlodanými pny, které šířily mohutně své vysoké větve. Jemná tráva se prostírala jako koberec pod stromy, a slunce, pronikajíc jako sítím skrze listí, utkávalo v tento koberec zlaté květy.

V dáli kolkolem šířily se světlezelené louky.

Strýc bez obratu, bez změny kroků šel až na konec stromořadí. Zde se zastavil a já zůstal mu po boku, tuše, že nastal okamžik hrozný.

Řeka se zde náhle zatáčela, malé zábradlí vroubilo konec stromořadí, tvoříc tu jakous terassu.

Stinná tato klenba poskytuje vyhlídku průsvitem v údolí.

Krajina prostírala se na několika místech před námi. Slunce vystupovalo na obloze a stříbrovitě paprsky ranní měnily se ve zlatou pršku, jasnost oslňující vycházela z obzoru, podél pahorků rozkládajících se na pláni v plamenné záplavě.

Po chvílce hlubokého ticha obrátil se strýc Lazar ke mně.

Bože, to bude jistě kázání myslel jsem si.

Sklopil jsem hlavu. Pokynem ruky ukázal mně strýc údolí, pak dodal hlasem zdlouhavým:

– Jene, pohleď, toť jaro Země jest plna radosti, drahý hochu, a já tě dovedl před tuto ozářenou pláň, abych ti ukázal první úsměvy mladého

jarního počasí. Hleď, jaká to nádhera, jaký lesk, jaká lahoda. Vlahé vůně vystupují ode všad v této krajině a povívají nám v obličej jako dech nového žití.

Zamlčel se, zdálo se, že sní. Vypnul jsem čelo, a oddechl si. Můj strýc tedy nekázal.

Krásné to jitro, pokračoval, jitro to mladosti.

Ve svých osmnácti letech žiješ pohodlně a bez starosti uprostřed této zeleně nejvýše osmnácte dní staré. Vše jest nádherné a vonné, že ano ?

Velké to údolí zdá se býti místem rozkoše, řeka jest tu, aby ti skýtala občerstvení, stromy, by propůjčily svého stínu, celý kraj, by tobě mluvil o něžnosti a lásce, nebe samo, by objalo tento širý obraz, jehož ty se ptáváš s nadějí i touhou. Jaro náleží mládí tvého věku. Jaro učí hochy způsobům, jak napjetí mladé dívky.

Sklopil jsem hlavu znova. Strýc Lazar mně viděl. Starý dobrák, jako já, pokračoval, ví, čeho máme a smíme očekávat z těchto vděků jara. Můj ubohý Jene, já miluji Duranci, ona svlažuje tyto lučiny a poskytuje výživu celému údolí, v letě a podzimku; miluji tuto oblohu, jest k nám dobrá a nám přeje, urychlujíc svým teplem plodnost země.

Byl bych ti to musel jednou říci; dříve nebo později, rozhodl jsem se ti to říci dnes, v této ranní hodině.

Jaro samo tě poučuje. Země jest dílna veliká, kde se neodpočívá a nikdy nezahálí. Pohleď na květinu u našich nohou:

tobě jest vůní, mně jest práci, vyplňuje a koná svou úlohu, rodíc v krátkém svém čase a žití malé černé zrnko, které opětně v příštím jaře bude pracovati. A nyní zeptej se bezmezného obzoru. Všechno to potěšení jest jen ustavičným porodem. Usmívá-li se krajina, tu počíná opětně novou práci! Slyšíš ji nyní oddychovati, mocně, ruchuplně, tak živě a Činně. Listy vzdychají, květiny ve spěchu pučí, obilí roste bez umdlení, všecky byliny, všechny traviny zápolí v růstu a vodou oživená řeka podporuje společnou práci, a mladé slunko na obloze stoupající, má úkolem, obveselovati tuto věčnou práci dělníků.

Strýc přinutil mně, abych mu pohlédl v tvář.

Dokončil takto:

– Jeníku, slyšíš, co ti praví tvůj přítel, jaro ?

On jest mládím, on připravuje zlatý věk, jeho jasný úsměv jest radostí práce.

Léto bude silné, podzimek úrodný, neboť jaro zpívá v této chvíli, dokončujíc statně svou práci.

Byl jsem překvapen, schvácen. Porozuměl jsem strýci úplně. Udělal mně krátké kázání, kde mně pověděl, že jsem lenochem, a že mně nastala doba práce.

Strýc byl stejně v rozpacích jako já. Váhavě pravil mi po chvílce zajíkaje se:

– Jene, není to dobře, že jsi mně nepověděl vše. Víím to, že miluješ Babetku, a Babetka tebe. Babetka mne miluje! zvolal jsem.

Strýc s rozmarným posuňkem pokračoval:

Ale nech, ať domluvíím. Netřeba mně nového tvého přiznání. Ona se mně s tím svěřila, ona sama!

A prudce objal jsem kol krku svého strýce.

Ó! jak jest to dobré! připojil jsem. Nemluvil jsem s ní nikdy opravdu ne.

Řekla vám to při zpovědi, že ano?

Já bych se byl nikdy neodvážil se jí zeptati, zda mne miluje, já sám bych to nebyl zvěděl. O jak vám děkuji!

Strýc se začervenal všecek. Poznal, že dopustil se neobratnosti. On se domníval, že to nebylo prvé mé setkání s mladou dívkou, a on to byl sám, který mně v tom utvrdil, ač jsem se neodvážil snili o naději. Odmlčel se, bylo nyní na mně, abych promluvil obratně a lehce!

Chápu vše, dodal jsem.

Máte pravdu, musím pracovati, abych si získal Babetku. Uhlídáte, jak dovedu být odvážným, silným. Jak jste dobrý strýčku, jak umíte do duše mluvit!

Slyším, slyším co praví jaro; chci míti také silné léto, podzimek úrodný. Jsme tu na dobrém místě, celé údolí přehledné se odtud, jsem mlád, jako ono, cítím v sobě mladost, jež žádá, bych vyplnil její úkol, dokonal své dílo ...

Strýc mne upokojil.

Dobře tak, Jeníku, pravil mi.

Dlouho myslel jsem, že z tebe udělám kněze a veškeré vědomosti své svěřil jsem ti za tím účelem. To co spatřil jsem dnes na pokraji vody, nutká mne odříci se určitě svého nejkrásnějšího snu. Nebe námi vládne. Ty milovati budeš Boha jinak . . . Nemůžeš zůstati v této vísce, a chci, bys navrátil se opět až budeš dospělý věkem a prací.

Zvolil jsem pro tebe řemeslo typografické, tvá znalost a má naučení ti při tom poslouží. Jeden z mých přátel, knihtiskař v Grenoblu, očekává tě příští pondělí.

Nepokoj se mne zmocnil.

A až se navrátím, vezmu si Babetku? otázal jsem se. Na rtech strýcových splýval nepatrný úsměv. Aniž by přímo odpovídal, řekl:

Ostatní závisí na vůli nebes.

Nebe, to jste vy, a já důvěřuji plně ve vaši dobrotu. Ó, strýčku přičiňte se, by na mne Babetka nezapomněla. Chci pracovati pro ni.

Strýc ukázal znovu na údolí, jež světlo zaplavovalo víc a víc, na údolí teplé zlacené září.

Hle, naděje, pravil mi. Nebuď Jene starcem jako já jsem. Zapomeň mého kázání a zachovej si nevědomost této krajiny. Ona nepomýšlí na podziměk, ona pocituje jen radost a potěšení svého úsměvu; ona pracuje bezstarostně a odhodlaně. Ona doufá. Vrátil jsem se na faru, pozvolně kráčeje travou, kterou slunce osušilo, a hovořili jsme v pohnutí o našem blízkém loučení. Snídaně byla studena, jak jsem byl předvídal, ale nedbal jsem toho. Měl jsem oči plné slzí pokaždé, kdykoliv jsem pohlédl na svého strýce.

Při vzpomínce na Babetu srdce mi tlouklo, že bych se byl zadusil.

Nepamatuji se více, co jsem dělal po celý zbývající den. Šel jsem se nepochybně položit pod své vrby, na pokraj řeky. Strýc můj měl pravdu, země pracovala. Položiv ucho ku trávniku, zdálo se mi jakobych slyšel ruch a stálý šum. Tentokráte snil jsem o svém životu.

Pohrouže do trávy až do večera, pořádal a básnil si svůj život, prací vyplněný po boku Babetčině a svého strýce Lazara, jaré, odvahy plné mládí země bylo vniklo na má prsa, kteráž mocně jsem tiskl ku společné matce, a na okamžik domníval se býti jednou z těch silných vrb, které kolem mne v tak mohutném

vzrůstu žily. Při večeři nemohl jsem jísti. Strýc myšlenkám svým rozuměl, které mně dusily, ale dělal, jakoby nepozoroval skrovnou mou chuť k jídlu.

Jakmile mne dovolil od stolu povstati, spěchal jsem ven dýchat volný vzduch.

Svěží vánek povíval od řeky, jejíž dunivé šumění z dálky jsem slyšel.

Hebká jako sametová záře padala s nebe. Údolí se zdálo jako moře stínů, bez břehů, tiché a průsvitné. Cos tajemného, neurčitého naplňovalo vzduch, bylo to něžné vášnivé chvění, nějaké vanutí rozpjatých křídel, jež vznášela se nad hlavou. Ostrá vůně vystupovala z trávy.

Vyšel jsem si bych spatřil Babetu; věděl jsem, že každého večera přichází na faru, a proto schoval jsem se za keřovým plotem.

Nebyl jsem více tak bázlivý jako ráno, plachost má zmizela; shledával jsem to zcela přirozeným, bych ji tu očekával an mně milovala a já ji musel ohlásit svůj odjezd.

Když jsem v jasné noci zahlédl její šat, blížil jsem se k ní po tichu. Potom promluvil jsem šeptmo:

Babetko, Babetko jsem zde. Zprvu mne hned nepoznala, byla poděšena.

Když mne poznala, zdála se polekanější než z prvu, což mne nemálo podivilo.

Vy jste to, pane Jene. Co tu děláte? Co chcete? Stál jsem vedle ní a chopil se její ruky.

Vy mně milujete – vidíte že – ano?

Já že vás miluji a kdo vám to řekl?

Můj strýc Lazar.

Byla ohromena a stála všecek zničená. Její ruka chvěla se

v ruce mé. Stáli jsme tváří v tvář, ve vyhloubeném zákoutí, jež tvořily křoviny a já cítil namahavý dech Babetčin, který horečnou svou teplotou vál v můj obličej.

Svěžest chvějivé, tiché noci rozkládal se zvolna kolem nás.

Nevím, zajíkala se mladá, já jsem to nikdy neřekla nikomu. Pan farář špatně slyšel... Nechte mne, spěchám.

Ne, ne odpověděl jsem, chci byste, zvěděla že zítra odjedu, chci by jste mně přislíbila, že mne budete povždy milovati.

Vy, že zítra odjíždíte!

Ten sladký výkřik, co něžnosti v něj vložila Babeta. Zdá se jakobych ještě slyšel její pobouřený hlas, pln zoufalého smutku a lásky.

Tak vidíte, můj strýc přece mluvil pravdu. On nikdy nelže.

Vy mne milujete, milujete Babeto! Vaše rty to potichu svěřily mým prstům.

Přiměl jsem ji by se posadila u křoví. Vzpomínky moje zachovaly prvý můj rozhovor lásky v jeho zbožné nevině. Babeta poslouchala mne jako malá sestřička.

Neměla více strachu a svěřila mně dějiny své lásky. Byly to slavné přísahy, upřímná přiznání a nekonečné plány.

Přísahala, že jedině mne si vezme, a já přísahal, že její ruky chci si zasloužit úsilovnou prací a stálou něžností. Za keřovým plotem byl cvrček, a ten doprovázel naše zábavné rozmluvy svým zpěvem pln naděje a celé údolí šeptalo si v stínu v potěšení nad sladkým naším rozhovorem. Rozloučili jsme se aniž bychom se objali.

Když jsem vstoupil do své malé světnice, zdálo se mi, jako bych ji byl opustil nejméně před rokem. Tento den, tak krátký byl mně věčným blahem.

Byl to můj den jarní, nejlepší, nejlíbeznější mého života,

den, jehož upomínka zdá se mi býti vzdáleným a dojemným hlasem mladého mého života.

Léto.

Když jsem se probudil o třetí hodině ranní, ležel jsem na tvrdé zemi, mdlobou jako rozbitý, obličej všecek zalit potem.

Červencová noc, horká a těžká, dusivě tížila má prsa.

Druzí kolem mne spali, zabalení v pláštích, pokrývající jako černé skvrny šedivou zem, a temná širá pláň oddychovala chroptivě tak, že zdálo se mně jako bych slyšel oddychovati spící dav.

Traticí se hluk, řehot koní, chřestění a řinkot zbraní, převyšovaly chvějivé ticho noci.

Kolem půlnoci byla se zastavila armáda a my obdrželi rozkaz, lehnouti ku spánku.

Po celé tři dny šli jsme pochodem, opálení sluncem, oslepeni prachem.

Nepřítel byl před námi, tam dole na malém pahorku nad obzorem. Za svítání měla být svedena bitva.

Skličenosť jakás mne sevřela. Celé tři ho diny zůstal jsem jako zničený, bez dechu, bez snů.

Hrozná únava mne vzbudila. Ležel jsem na zádech, snil, dumal, přemýšlel o bitvě, o tomto vraždění, jež ozařovati budou sluneční paprsky. Po více než šest let při prvním výstřelu každé bitvy šeptával jsem s bohem své drahé lásce, své Babetě, strýci Lazarovi.

A hle, sotva měsíc před mým propuštěním ze stavu vojenského, musil jsem dát jim s bohem ještě jednou, tentokráte snad na vždy.

Myšlénky moje se stišily. Zavřenýma očima viděl jsem Babetu a strýce Lazara. Jak dlouho to, co jsem je objal!

Vzpomněl jsem si na den našeho rozloučení, strýc můj plakal že jest tak chudý a že mne takto propouští, a Babetka večer mně přísahala, že na mne jedině bude čekati a nikoho nemilovati než mne.

Všecko, všecko musel jsem opustit, svého pána v Grenoblu i přátel svých v Dourguesu.

Občas dostával jsem listy, jež mne ujistily, že dosud jsem milován a jaké štěstí mne očekává v mém milém údolí.

A já šel jsem se bít, šel jsem vraždit.

Snil jsem o návratu. Viděl jsem ubohého strýce na prahu fary, jak třesoucích rukou ke mně vztahuje, za ním viděl jsem Babetku celou uzardělou v slzách a plnou usmívavé radosti. Vrhel jsem se do její náruči, objímal ji zajíkaje se v šepotu.

Náhlé zavíření bubnu, uvedlo mne ze sna v hroznou skutečnost. Rozednívalo se, šedivá pláň šířila se přede mnou v ranní mlze.

Půda počala oživovat, neurčité postavy vystávaly na všech stranách. Vzduch naplněn byl vzrůstajícím hlukem. Byl poplach, polnice, dusot koní, dunění sjíždějících se děl a do toho mísil se hlas velitelů. Válka se pozvedla, hrozící uprostřed mého nejsladšího snění o lásce.

Namahavě jsem se pozvedl, zdálo se mi, jako by kosti mé byly spřeráženy a moje hlava jako by se mně chtěla rozštěpiti. V rychlém spěchu seskupil a seřadil jsem své vojáky, neboť musím vám říci, že jsem byl dosáhl hodnosti seržanta. Brzy udělen nám rozkaz, abychom v levo se dali a obsadili malý pahorek, který panoval celé pláni.

Když jsme se již hotovili k odchodu, přiběhl dozorce vozatajstva, volaje:

„Psaní pro seržanta Gourдона!“

Podal mi pomačkané psaní, umazané, které osm dní se povalovalo v kožené administraci. Ve spěchu poznal jsem písmo strýce Lazara.

„V před, v pochod“ velel velitel. Musel jsem v před. Po několik vteřin, držel jsem psaní ve své ruce, očima je hltaje, páliło mně v ruce, byl bych dal celý svět za to, kdybych jej byl mohl v sedě přečíst a mohl se dle chuti vyplakat.

Musel jsem se rozhodnout a uschovati jej pod plášť, zrovna na srdce.

Nikdy v životě nezakoušel jsem tolik úzkostí.

Abych se utišil, říkal jsem si, co můj strýc tak často mi opakoval: žil jsem v parném létě svého života, byl jsem v hodině palčivého zápasu, a bylo nutným, abych plnil svých povinností, chtěl-li jsem míti podzim pokojný a úrodný. Ale tyto úvahy a rozumování a mnohem větší beznadějností mne naplňovaly, a toto psaní, jež mluvit mi chtělo o štěstí, páliło srdce mé vzbouřené vzdorem proti pošetilé a šílené té blbosti války.

Ani přečísti jsem si je nemohl. Snad umřu aniž bych zvěděl jeho obsah, aniž bych naposledy byl slyšel ta drahá, ta dobrá slova svého strýce Lazara.

Došli jsme k pahorku. Museli jsme počkati na rozkaz postupu v před.

Bojiště bylo znamenitě zvoleno ku pohodlnému vraždění.

Nesmírná, celá holá pláň prostírala se na několik mil, bez stromů a domů. Keřové ploty a křoviny tvořily sporé skvrny na bělošedé půdě.

Nikdy jsem neviděl podobné krajiny, takové moře prachu,

křídovou půdu tak rozpukanou. Nikdy jsem neviděl podobné oblohy, tak jasné a žhavé a tak krásný, teplý, červencový den, neboť již o osmé hodině žehl nás rozpálený vzduch do obličeje.

O, jaké to skvělé ráno a jaká to pustá pláň, ku zabijení a umírání.

Po delší již chvíli ozývala se střelba nepravidelnými výstřely, podporována dunivým hlasem děl. Nepřítel, Rakušané, ve světlobílém odění opustili výšiny a planina byla zbrázděna dlouhými řadami vojáků, kteří se mně zdáli sotva větší, než nějaký hmyz. Řekli byste, že jest to vzbouřené mraveniště.

Oblaka dýmu táhla se po válečném poli.

V jednotlivých okamžicích, když tato oblaka se rozprchla, spatřil jsem vojáky, kteří prchali schváceni děsivou hrůzou. Byl to záchvat zděšení, jež se zmocňoval vojínů a který je k útěku poháněl, bylo to jakési bouřlivé vzrušení studu, hanby a odvahy současně, jež je přivádělo zpět do deště kulí.

Nemohl jsem slyšeti výkřiky raněných, ani viděti proudy krve. Rozznával jsem toliko mrtvé, v podobě černých teček, které pluky zanechávaly za sebou.

Zvědavě pozoroval jsem pohyby mužstva, podrážděn dýmem, který mně zakrýval dobrou půli tohoto divadla, nalézaje v tom jakéhosi potěšení, očiťovati se v nebezpečí, kdežto ostatní umírali.

Kol deváté hodiny dán rozkaz k postupu.

Sestoupili jsme z pahorku rychlým krokem ku středu armády, který ustupoval. Pravidelný dupot našich kroků, zdál se mně jako pohřební pochod. Nejstatečnější mezi námi těžce oddychovali, bledí a ustrašení.

Předsevzal jsem sobě, říci pravdu. Při prvním zařícení kulí, prapor se náhle zastavil, schvácen pokušením prchnouti.

„V před, v před,“ volali vůdcové. My ale stáli, jako přikování k zemi, klonili jsme hlavy, když jedna kule kol našich uší zafičela.

Toto pohnutí jest pudové, kdyby stud mne nebyl zdržoval, byl bych sebou praštil do prachu.

Naproti nám, zvedala se opravdová záclona kouře, za niž vstoupiti jsme se neodvážili.

Rudé blesky křížily tento dým.

Třesouce se nepostopili jsme ani o krok v před.

Koule dopadaly až k nám a vojíni s úpěním klesali k zemi.

Vůdcové křičeli hlasitěji: „Ku předu, ku předu !“

Zadní řady, které se na nás tlačily, přinutily nás ku postupu. Se zavřenýma očima, odvážíce se nového skoku, octli jsme se v dýmu.

Hrozný, šílený vztek nás uchvátil, když zavzněl rozkaz: „Stůjte!“ Mohli jsme se jen stěží zastaviti. Jakmile se zastavíte, jste nehybní, tu vrací se vám strach a chuť zachrániti se útekem.

Střelba nastala.

Pálili jsme před sebe, aniž bychom mířili, nalézající v tomto vystřelování kulí do kouře jakési úlevy.

Pamatují se, že jsem vypaloval své rány jako stroj, rty maje sevřené, oči vytřeštěné; neměl jsem více strachu, neboť jsem nevěděl zda vůbec jsem, jediná myšlenka byla, že bych chtěl střílet tak dlouho, až všemu bude konec. Mého druha na levo zasáhla kule do obličeje, padl na mne, prudce a surově jsem jej odstrčil od sebe a utíral jsem si tvář, jež zaplavil mně svou krví.

Jal jsem se stříleti znova.

Vzpomínám, jak jsem viděl tehdá našeho plukovníka, nehybně a zpřímá na koni sedícího, dívajícího se klidně na nepřítelé.

Muž ten, zdál se mi býti obrem. Neměl pušky, aby se mohl účastnit palby a jeho prsa prostírala se nad námi v celé své šíři, nedbajíce kulí nepřátelských.

Časem, odměřeným hlasem pravil suše:

„Srazte řady, srazte řady!“

Srazili jsme se v řady jako ovce, kráčeji po mrtvých, otupěli, střílejíce stále.

Až dosud, vysílal na nás nepřítel toliko kule z pušek.

Pojednou rozlehl se dunivý výbuch a dělová koule vzala nám pět mužů. Jedna baterie, která se nalézala proti nám, kterou jsme nemohli vidět, zahájila svou střelbu.

Koule dopadaly hromadně na totéž místo, způsobující krvavé otvory, které jsme ucpávali s tvrdošíjným vzdorem zdivočelých lidí.

„Srazte řady, srazte řady,“ velel plukovník. Dávali jsme lidské maso dělům za pokrm. Každým vojákem, který padl, přibližoval jsem se o krok k smrti, šinul se blíže a blíže k místu, kde koule dělové dunivě chroptěly rozdrcujícíce lidi, na něž byla přišla řada umřítí.

Mrtvoly kupily se na tomto místě a za nedlouho vrážely koule toliko do veliké hromady zdupaného, roztrhaného masa, cáry z lidských údů litaly kolem, po každé dělové ráně.

Nemohli jsme více sraziti řady.

Vojsko úpělo a vůdcové se rozzuřili.

„Nasaďte bodáky, nasaďte bodáky!“

A v pravém dešti kulí řítíl se náš prapor vztekle dělovým kulím vstříc.

Záclona dýmu se roztrhla a na malém návrší spatřili jsme baterii nepřátelskou v rudé plamenné záplavě, která soptila na

nás oheň ze všech svých děl. Náběh k útoku učiněn, kule zastavovaly toliko mrtvé.

Ubíhal jsem po boku plukovníka, jemuž kuň byl zabit a který bojoval jako prostý voják.

Náhle jsem byl střelen — zdálo se mně, že hrud' má se otevřela a že rameno mé bylo utrženo.

Strašlivý větrný dech zavál mne v tvář.

Padl jsem a plukovník se skácel vedle mne.

Cítil jsem, že umírám, myslil jsem na své drahé, omdlával jsem a rukou hledal jsem dopis svého strýce Lazara.

Když jsem se byl vzpamatoval, ležel jsem na boku v prachu.

Jakási zpitomělost mne obestřela. Očima vyřeštěnými pohlížel jsem na sebe, aniž bych něčeho viděl, zdálo se mi, že nemám údu a že jest můj mozek prázdný.

Netrpěl jsem, neboť mně bylo, jakoby život byl unikl z mého těla.

Úpalné slunce nemilosrdně pálilo v tvář mou tak, jako roztavené olovo.

Necítil jsem ho však.

Zvolna a zvolna život se mi vracel; sevřené mé údy stávaly se volnějšími, jediné rámě mé zdrcovala nějaká ohromná tíže.

Ponoukán pudem raněného zvířete, chtěl jsem se posaditi. — Vykřikl jsem bolesti a zkácel se k zemi. Nyní aspoň jsem žil, viděl a chápal.

Pláň šířila se nahá, zpuštělá, celá bílá v tom žáru slunečného úpalu.

Prostírala své zpuštění pod tím jasem skvoucí oblohy; tyto hromady mrtvol dřímaly v parném horku a zkácené a roztráštěné stromy podobaly se jiným nějakým mrtvolám, které usýchaly. Nikde ni jedinkého zavanutí, ni jediného dechu ve

vzduchu. Ticho strašlivé mluvilo z těchto kup mrtvol a chvílemi tlumené zakvílení, které přerušovalo toto ticho, dodávalo mu jakéhosi dlouhého záchvěvu. Na obzoru, nad pahorky vlekly se tenké pruhy dýmových oblaků, poskvřňující svou šedí samy jedině sytou m drost nebes.

Vražďení na vyšinách trvalo dále. Myslíl jsem, že jsme vítězi a pociťoval jsem proto jakési sobecké potěšení, jakousi rozkoš, že takto klidně budu moci zemřít na této pusté pláni. Kolem mne byla země černá. Pozdvihnuv hlavu, vidím několik metrů dále nepřátelskou baterii, na kterou jsme byli útočili. Zápasy musel býti hrozný; neboť návrší bylo pokryto rozsekanými a zohavenými těly; krve prolito tak hojně, že prach země podobal se širokému, červeně rudému koberci.

Nad mrtvolami natahovala děla své temné příšerné tlamy. Chvěl jsem se hrůzou, naslouchaje nyní tomuto zmlklému tichu děl.

Potom zlehounka a s velikou pozorností podařilo se mi položit se na břicho. Opřel jsem hlavu o velký kámen zablácený a vytáhl z náprsní kapsy psaní strýce Lazara. Pošínul jsem jej před oči, ale slze bránily mně čísti.

Slunce mne pátilo do zad, a čpavý zápach krve svíral mi hrdlo. Cítil jsem, jak kolem mne širá pláň oddychovala v srdcervoucím sténání; byl jsem jako umrtvělý ton krutou vážností mrtvých. Ano, v palčivém tomto tichu a v ošklivosti nad vražděním, mé ubohé srdce zaplakalo. Strýc Lazar mi psal:

„Mé drahé dítě!

Dovídám se, že válka jest vypovězena a já doufám, že budeš propuštěn z vojny ještě před zahájením plní výpravy. Každého jitra prosím boha, by tě uchránil nových nebezpečí; on mne vyslyší a dopustí, by jsi mně mohl jednoho dne zatlačit oči.

Můj ubohý Jene, stárnu á proto jest mně třeba tvé paže. Od tvého odjezdu pohřešuji tvé mládí, které mi vracelo zas mých dvacet let. Vzpomínáš ještě našich procházek ranních v dubových stromořadích? Nyní neodvažuji se více jiti pod tyto stromy, jsem samoten, opuštěn, bojím se. Durance pláče.

Přijď spěšně, by jsi mne potěšil a utišil.“

Prudký vzlyk mne dusil, nemohl jsem čísti dále. V tom okamžiku ozval se srdcervoucí výkřik nedaleko ode mne, viděl jsem vojáka, jak vzpřímil se s obličejem bolestí zkřiveným, pozdvihl ruce a zkácel se k zemi, kde v strašlivých křečích se svíjel; pak více se nepohnul.

„Kladu naději v boha,“ pokračoval můj strýc, „že doprovodí tebe do Dourguesu zdravého a bez úrazu, bychom pocítit mohli opět utěšený, tichý život. Dopřej mi, bych sniti mohl úplně a dle své vůle, bych povědět ti mohl všechny své záměry do budoucna. Nepůjdeš více do Grenoblu, zůstaneš u mne, učiním ze svého dítěte syna země, rolníka, kterýž bude vesele žíti uprostřed prací polních.

Já uchýlím se rád do tvého statku. Ruce mé. se již nyní třesou, žádám nebe jen o dvě léta takového života. Bude to odměna za některé dobré skutky, které vykonati jsem mohl na zemi zde. Až provodíš mne po stezkách našeho údolí, kde každá skála, každé křovisko mne upomene na tvé mládí, jež tak mnoho jsem miloval.“ Musil jsem znovu přestat. Pociťoval jsem na rameně tak velkou bolesf, že jsem omdléval po druhé.

Strašlivý nepokoj mne schvátil, zdálo se mi, že střelba se blíží a tu s hrůzou jsem si šeptal, že naše armáda zpět se povalí a na útěku zdupá a pošlape tělo mé.

Stále viděl jsem jen úzké proužky dýmových obláčků, které se vlekly a vznášely nad pahorky.

Můj strýc Lazar psal dále:

„My budeme tu tři, kteří se budeme milovati. Můj mnohomilovaný Jene, jak dobře jsi učinil, že's jí dal pít jednoho rána na pokraji Durance. Já jsem se bál o Babetku, byl jsem ve špatném rozmaru a nyní jsem žárliv, neboť vím dobře, že nikdy tě nebudu moci milovati, jako ona tebe. Včera řekla mně: „Řekněte mu, jestliže bude zabit, skočím do řeky na témže místě, kde mně podával pít.“

Pro lásku šetří svého zdraví. Jsouť věci, jimž nemohu porozumět, ale já cítím to dobře, že tě zde očekává štěstí. Nazývám Babetu již svou dcerou a vidím ji ve tvém obětí, v kostele, kde budu žehnatí vašemu spojení. Chci, aby to byla má poslední mše.

Babetka jest nyní krásnou dívkou, statnou, jež ti pomůže v práci.“

Hluk střelby se vzdálil. Plakal jsem, blažené slzy řinuly se mi z očí. Tlumený vzlyk ozýval se mezi vojáky, kteří chroptili mezi koly děl. Spatřil jsem jednoho, který se pokoušel sprostit se druhá, zraněného jako on, jehož tělo tížilo mu hrud', a viděl jsem, jak tento raněný, naříkaje bránil se seč mohl, a jak voják surově jej odstrčil, takže po svahu návrší kutálel se dolů, kde ve strašné bolesti úpěl. Tímto kvílením vyvstal z pod hromady mrtvol jakýsi ruch.

Slunce, které se nížilo, bledožlutými paprsky líbalo ledová čela zabitých. Nebe bylo klidné a přívětivé. Dočetl jsem list svého strýce:

„Chtěl jsem ti toliko zprávy o nás podati a prositi Tě, abys co nejdříve přišel a učinil nás šťastné. Ale hled', jak žvástám jako dítě. Doufej, Jene, neboť se za Tebe modlím a bůh je dobrotiv.

Odpověz mi rychle a ustanov dobu Tvého návratu. Počítáme, já i Babetta, dny Tvého návratu. S nadějí na brzkou shledanou!“

Dobu mého návratu! Zlíbal jsem list plačíc a na okamžik jsem se domníval, že objímám Babetku i strýce svého. Nepochybně nikdy jich nespátřím. Umru jako pes v prachu a žehu tohoto olověného slunce. A zde to bylo, na této zpustošené pláni, uprostřed smrtelného chraptění dávali mně moji drazí s bohem. Ticho dušeným hučením prochvívaná doléhala k uchu mému, díval jsem se na zem sbročenou krví, která prostírala se až k šedivému lemu obzoru.

Opakoval jsem si: „Musíš, musíš zemřít!“ Přivřel jsem oči a vzpomněl na Babetu a strýce svého. Nevím, jak dlouho jsem setrval v tomto snění plném bolesti. Moje srdce trpělo stejně jako moje tělo. Palčivé slze tekly po mých tvářích zdlouhavé a těžce. Uprostřed té dusivé příšerné tísně, kterou mi způsobovala zimnice, zaslechl jsem chroptění, podobající se táhlému vzlykotu nějakého dítěte, které trpí.

V témž okamžiku vzbudiv se, zadíval jsem se v úžasu na oblohu.

Konečně poznal jsem, že to byl pan de Montrevert, ležící několik kroků ode mne, jenž sténavě chraptěl. Měl jsem jej za mrtvého. Ležel tváří na zemi, s rukama roztaženýma. Tento muž býval mi nakloněn, i řekl jsem si, že jej nemohu nechat takto umřít, obličejem na zemi, a odhodlal jsem se z lehounka k němu se plížiti.

Dvě mrtvolky nás oddělovaly. Na okamžik pomýšlel jsem přelézti přes břicha těchto dvou mrtvých, bych zkrátil si cestu; neboť při každém pohybu hrozných útrap na svém rameni jsem zakusil. Neodvážil jsem se toho. Postupoval, po kolenou se šoupaje, jednou rukou si pomáhaje. Když doplížil jsem se k

plukovníkovi, oddychl jsem si odlehčením; zdálo se mi, jako bych nebyl více už osamělý; umřeme pospolu, a tato soudilná smrt neděsila mne již více.

Chtěl jsem, aby spatřil slunce, obrátil jsem jej opatrně.

Když sluneční paprsky na jeho obličej padaly vydechl zhluboka; otevřel oči. Skloněn nad nim, pokoušel jsem se usmáti.

Zavřel poznovu víčka; a z jeho rtů, které se chvěly, poznával jsem, že jest si vědom svých útrap.

„To jste vy, Gourdone,“ pravil mi posléze slabým hlasem; „jest bitva vyhrána?“

„Domnívám se, že ano“ odpověděl jsem.

Nastalo na chvíli ticho. Na to otevřel oči a zadívaje se na mne, otázal se:

„Kde jste raněn?“

„Na rameně a vy plukovníku?“

„Mám jistě loket roztržštěný! Pamatuji se, jest to táž kule, která nás takto zohavila milý hochu.“

Namáhal se usednouti. „Ach“, pravil s náhlou veselostí, „což zůstaneme zde ležet?“

Sotva uvěříte, jak tato bodrá zmužilost mně dodala síly a naděje. Cítil jsem se docela jiným od toho okamžiku, kdy jsem poznal, že jsme dva v zápase se smrtí.

„Počkejte ovážu vám rámě svým šátkem a vynasnažím se, bychom vzájemně si pomáhajíce se dostali ku nejbližší ambulanci.“

„Tak dobře, tak, dobrý hochu. Neutahuj příliš. Nyní podejme si oba zdravé své ruce a pokusme se povstati.“

Vrávorajíce zdvihli jsme se. Ztrátou krve jímala nás závrať a nohy klesaly. Kdo nás viděl, jistě nás považoval za opilé,

klopýtali, vrávorali jsme, strkali do sebe a oklikami vyhýbali se mrtvým. Slunce klonilo se k západu růžové a naše stíny podivně tančily po bojišti.

Byl to konec krásného dne.

Plukovník žertoval a zimnice stahovala jeho rty, a jeho smích podobal se vzlykání. Věděl jsem, že se skácíme v nějakém koutě, abychom více nepovstali. Chvillemi závratě nás schvátily, byli jsme nuceni zastavit se, zavírajíce oči. V pozadí pláně kmítaly se ambulance, podobné malým šedivým skvrnám na tmavé půdě.

Zakopli jsme o veliký kámen a svalili se jeden na druhého. Plukovník zaklel jako pohan.

Pokusil jsem se po čtyřech lézti ku předu, chytaje se keřů. Vykonal jsem po kolenou se plazíce cestu asi 100 metrů, až naše kolena krvácela.

„Mám toho dost!“ pravil plukovník položiv se, „přijdou si pro mne, když budou chtít. Uložme se ku spaní.“ Měl jsem ještě tolik sil, bych se nadzdvíhl zpola a vykřikl plným dechem, který mně zbyl. Lidé míhali se v dáli, snášejíce raněné: přiběhli a položili nás vedle sebe na jedna nosítka.

„Kamaráde,“ pravil mi plukovník při přenosu, „smrt nás nechce. Děkuji vám za svůj život, splatím svůj dluh, kdy budete toho potřebovat.“

„Podejte mne své ruky.“ Položil jsem své ruky do jeho a tak nás dopravili do ambulance. Pochodně byly rozžaté a lékaři řezali a pilovali za strašlivého úpění, odporný zápach krve šířil se ze zakrváceného plátna a pochodně zářily temně.

Plukovník trpěl zmužile operaci ramene, zbledl a oči jeho závojem se zastřely. Když přišla řada na mne, ohledali lékaři mé rameno.

To byla dělová kule, jež vám způsobila toto poranění a o dva centimetry níže a bylo by vám vzato celé; jen maso je zasaženo.“

Když jsem se otázal pomocníka, jež mně obvazoval, co soudí o mém poranění, zda jest těžké.

Odpověděl, „těžké“ a ve smíchu dodal, poležíte si asi tři týdny, než nahradíte ztrátu krve.“ Odvrátil jsem se ku stěně, aby nikdo neviděl mé slze. A očima svého srdce spatřil jsem Babetku a svého strýce Lazara, kteří ke mně natahovali náručí svých. Skončil jsem s krvavým zápasem svůj parný letní den.

Podzim.

Patnáct let uplynulo, co v malém kostele jsem byl strýcem Lazarem s Babetkou oddán.

Prosil jsem boha o trvalé štěstí pro naše drahé údolí. Stal jsem se rolníkem a prvá má milenka Durance byla mi nyní dobrou matkou a zdálo se, jakoby se těšila, že mně ovlažuje má úrodná dobrá pole.

Pozvolna zaváděl jsem nový způsob vzdělávání půdy, stal jsem se nejbohatším statkářem celého okolí.

Po smrti rodičů mé ženy koupili jsme si dubové stromořadí a louky, které se prostíraly podél řeky. Vystavěl jsem si na tomto území slušné obydlí, které jsem zvětšoval a každoročně přikupoval jsem polnosti, takže nestačily naše stodoly našim žnám.

Těch prvních patnáct let bylo pro nás životem šťastným a prostým.

Uplynula v radosti rezkalené, zanechávající v duši mé tolik vzpomínek tichého, trvalého štěstí. Můj strýc Lazar uskutečnil svůj sen, přestěhoval se k nám a jeho pokročilé stáří nedovolovalo mu, aby každého rána četl ve svém breviáři,

pohřešoval svůj kostel, ale těšil se tím, že často navštěvoval mladého vikáře na jeho místo dosazeného. Jak slunce vyšlo, přicházel dolů z malého pokojíka a často doprovázel mne do polí, jsa potěšen ve svěžím volném vzduchu, uprostřed vonné krajiny.

Zármutek budil v nás často hluboký povzdech. V té krásné úrodě, jež nás obklopovala, zůstávala Babetka bezdětnou. Byli jsme sice tři, jež jsme se milovali, a přece někdy cítili jsme se osamělými, byli bychom rádi měli na kolenou plavovlasou hlavinku, která by nás škádlila, k nám se lichotila a se tulila.

Strýc Lazar měl strach, aby nezemřel, dokud by se nestal prastrýčkem. Stával se sám dítětem a zoufal, že mu Babeta dosud nedala soudruha, s kterým by si mohl hráti. Jednoho dne, kdy má žena s uzarděním nám svěřila, že budeme brzy čtyři, tu strýček zbledl a přemáhal v sobě pláč. Objímal nás, pomýšlel na křest a mluvil o děcku,, jako by bylo čtyř nebo pětileté.

A měsíce mýjely v něžnosti. Šeptávali jsme spolu očekávající někoho.

Nemiloval jsem více Babetku, ale kořil se jí sepjatýma rukama, zbožňoval ji jako bytost dvojí, pro ni a pro dítě.

Přibližoval se slavný den.

Z Grenoblu povolal jsem babičku, která neopustila více náš statek.

Strýc byl ve stálé úzkosti, neboť nikdy o podobných událostech neslychal, ano řekl mně, že nejednal dobře, že stal se knězem a velice litoval, že není lékařem.

Jednou o šesté ráno vstoupil jsem do pokoje drahé Babetky a ona ještě spala. Její obličej byl plný úsměvu spokojeného. S utajeným dechem jsem se nad ní naklonil. Šťěstěna zasypávala mne svými dary. Vzpomněl jsem si dne, kdy sténa jsem v prachu a v tom okamžiku a v téže chvíli cítil jsem kolem sebe blahobyt

práce, mír a štěstí. Dobrá má žena dřímala s ruměncem na tvářích, a tu jsem si vzpomněl na těch patnáct let naší něžné lásky. Z lehounká políbil jsem na rty Babetku. Usměvavě, beze slov otevřela oči. Jakási vášnivá, pošetilá touha se mne zmocnila, chtěl jsem ji vzít v náruč svou, zulíbat ji a přivinouti k srdci, ale od jistého času sotva odvážil jsem se ku stisknutí ruky, tak zdála se mně křehkou a posvátnou.

Usednuv na kraj jejího lože šeptem jsem se otázel: „Bude to dnes?“

„Ne, nemyslím!“ odvětila. „Zdálo se mně, že jsem měla hoča, byl již velmi vzrostlý a měl černé knírky. Strýček Lazar mně pravil, že také jej viděl ve snu.“

Dopustil jsem se hrubé nejapnosti.

„Znám dítě lépe než vy,“ pravil jsem, „vidám jej každé noci, jest to dívka ...“

Když Babetka skoro plačící obrátila se ke zdi, pochopil jsem svou hloupost a dodal jsem:

„Jmenoval jsem dívku, nevím to už jistě. Vidám docela malé dítě v dlouhých malých šatičkách. Zajisté, že jest to hoch.“

Babetka mne objala za dobré to slovo.

„Jdi dohlédnout na vinobraní,“ dodala, „cítím se dnes ráno pokojnou.“

„Ty mně vzkážeš, kdyby se něco stalo.“

„Ano. Jsem umdlena, budu ještě spát. Vid, že nepovažuješ to za lenost?“

Babetka vysílením dojmuta zavřela oči.

Zůstal jsem skloněn nad ní a pociťoval na obličejí svém teplý dech její.

Pozvolna usínala usmívajíc se. Vymknul jsem svou ruku pozorně z její, což mně pět minut trvalo, než jsem tuto opatrnou

práci vykonal. Zlehka jsem ji políbil, což ona necítila a vzdálil jsem se, celý chvěje, se srdcem tlukoucím pln lásky.

Na dvoře našel jsem strýce Lazara, který nepokojně pohlížel na okna Babetčina. Jak mne shlédl, otázel se:

„Nuže, bude to dnes?“

„Zdá se mně, že ne. Půjdete se mnou podívat se na vinobraní?“

Došel si pro hůl a ubírali jsme se k dubovému stromořadí. Když jsme se na konci ocitli na terase, která se zdvihala nad Durancí, zastavili jsme se oba pohlížejíc na údolí. Na obloze chvěly se malé bledé obláčky. Slunce bylo plno zlatých paprsků, jež vrhalo jako nějaký zlatý prach na krajinu, jejíž žlutý koberec uzralého obilí prostíral se široce bez onoho ostrého světla a stínu, jako v létě. Listí zlatilo širokými skvrnami černou půdu. Reka tekla zdlouhavěji znavena zúrodnováním pole po celé léto. A údolí zůstalo klidné a mohutné.

První vrásky zimy byly na něm již patrné, ale jeho klín zachoval dosud vřelé teplo z doby posledních jeho porodů, stavíc na odív své širé a bohaté tvary, oloupené o bujnou jarní trávu, mnohem hrdější a vznešenější jsouc v této druhé mladosti ženy, která byla splnila úkol svého života.

Strýc zůstal zamlklý; a ke mně se obrátiv pravil: „Jene, pamatuješ se, jest to více než před dvacíti lety co jsem tě vedl sem, bylo to za časného májového jitra. Ukázal jsem ti tehdy údolí v plné zimní činnosti pracující pro ovoce podzimní. Hleď, to údolí zase dokonává svou práci.“

„Pamatuji se, drahý strýče“ odpověděl jsem. „Měl jsem tehdy velký strach, ale vy jste byl dobrý a učení vaše přesvědčující.“

Vám povinen jsem dikem za všechny své radosti.

„Ano, máš nyní podzimek, ty jsi pracoval a nyní sklízíš. Člověk stvořen jest k obrazu země. A jako společná tato matka i my jsme věční: zelené listy každodenně zrodí se z listů suchých ; já, zrodil jsem se poznovu v tobě, a ty zrodíš se poznovu opět ve svých dětech. Pravím ti to proto, aby tě stáří nepolekalo, aby jsi dovedl umírat v míru, jako zmírá tato zeleň, která opět vypučí z vlastních svých zárodků v jaře příštím.“

Poslouchal jsem strýce a myslel na Babetku, která dřímá na svém bíle potaženém loži. To drahé dítě mělo se státi matkou dle obrazu země, která nás obdařila štěstím. Ona měla podzim svůj, měla ten mocný úsměv, jasnou onu plnost údolí. Do mníval jsem se, že ji pod plavým sluncem znavenou a šťastnou, cítíc jakous šlechetnou rozkoš z toho býti matkou. Nevěděl jsem více, zda strýc můj mluvil o drahém mém údolí neb o mé nad vše milované Babetce.

Vystupovali jsme zvolna na pohorky a dole podél Durance byly lučiny široké, zelené koberce, pak prostírala se žlutá pole, přetínaná našedivělými olivami a zakrslými mandlovníky, na výšině nalézaly se vinice a mocné révy táhly se po zemi.

Na jihu Francie zachází se s vinnou révou zhruba a macešsky a nikolik tak šetrně, jako s tou slečinkou na severu.

Roste trochu dobrodružně, dle vůle a rozumu deště a slunce. Kmeny vysázené ve dvou řadách, dlouze se vlekoucích, vysílají kolem sebe tmavozelé výstřelky. V jednotlivých mezerách vysévá se žito nebo oves. Vinice podobá se nesmírně velikému kusu pruhované látky, utkané ze zeleného pásma rév, plných listů a hroznů a žluté stužky strnisek.

Muži a ženy, schouleni na vinici uřezávali hrozny, a do velikých košů je ukládali. Šli jsme pomalu strýc i já, podél stromořadí na strniště. Když jsme šli kolem sběračů, obraceli se

a pozdravovali. Můj strýc zastavoval se chvílemi, by pohovořil s nejstaršími pracovníky.

„Tatíku Ondřeji, jsou hrozny dobře zralé, bude letos víno dobré?“

Lidé pozdvíhovali ve slunci dlouhé hrozny, tak černé jako inkoust, a zrnka zdála se pukati, plností a silou.

„Pohleďte pane faráři,“ volali, „to jsou ty nejmenší. Jsou zde některé jež váží několik liber. Deset let nebylo takové úrody.“

Zašli opět mezi listy. Jich hnědé vesty tvořily jakési skvrny na této zeleni.

Ženy s nepokrytými hlavami, majíce kol krku úzký modrý šátek, shýbaly se zpívající. Na slunci povalovalo se několik dětí, rozveselovaly svým smíchem tuto pracovnu na volném vzduchu.

Na kraji pole prostranné káry nehybně čekaly na hrozny; odstínovaly se od modré oblohy, mezi tím lidé stále přicházeli a odcházeli, nesouce plné koše a prázdné odnášejíce.

Přiznávám, že uprostřed tohoto pole budily se u mne myšlenky hrdé. Slyšel jsem pod svými kroky pracovali, ku porodu; zralý a všemocný život proudil žilami vinice a obtěžkával vzduch dechem. Vřelá krev vlnila se v mém těle, byl jsem povznesen touto úrodností, jež ze země prýštila a do mne vstupovala. Práce dělnického lidu byla mým dílem, neb tyto vinné keře byly mými dětmi, celá tato krajina tvořila mou rodinu zdařenou.

Měl jsem velké potěšení, když nohy mé zabořili se do tučné země.

Přehlédl jsem jediným pohledem pozemky, které až k řece Duranci se skláněly a lichotilo mne, že pozemky vinic, polí, luk, i ty olivy jsou mým majetkem. Můj dům bělal se mezi dubovým stromořadím, a řeka jakoby byla stříbrným lemováním zeleného

pláště pastvin. Zdálo se mi jakoby postava má vzrůstala, jakobych chtěl přitisknouti celý ten svůj majetek na svá prsa.

Rozhlížeje se, spatřil jsem na úzké pěšince na pahorku jednu z našich děveček, běžící sotva dýchajíc.

Klopýtla spěšně utíkajíc o kámen, házejíc rukama volala nás polekanými posuňky. Rozčilením hrozným sevřelo se mé hrdlo.

„Strýčku, strýčku,“ volal jsem, „tam běží Markétka. — Myslím, že to dnes přeci bude.“ Strýc Lazar zbledl. Služka doběhla roviny, a přeskakujíc vinné révy, přicházela k nám. Bez dechu stála před námi; dusila se, opírajíc ruce o svá prsa.

„Mluvte“ pravil jsem, „mluvte co se stalo?“

Oddychla si těžce a z hluboká, ruce jí klesly a nemohla pronésti ani slova, až konečně zvolala: — Paní —.

Více jsem nečekal.

„Pojďte rychle, rychle strýčku!“

Ach má drahá ubohá Babetka!

Ubíhal jsem po stezce, nedbal jsem, že bych si mohl spřerážeti nohy. Sběratelé vína smáli se mému letu.

Strýc nemoha mně stačiti, zoufale holí mával.

„Jene u všech řasů!“ křičel, „posečkej na mne, nechci být posledním.“

Neslyšel jsem více strýce Lazara, utíkal jsem.

Přiběhl jsem do statku všecek udychaný strachy a pln naděje.

Vstoupil jsem rychle po schodech a zaklepal pěstí na dvěře Babetky na polo v smíchu na polo v slzách pozbyl jsem duchapřítomnosti. Babička pootevřela dvěře, a pohněvaným hlasem řekla, abych tak nehřmotil. Zůstal jsem zoufalý a zahnan státi.

„Nemohu vás pustit dovnitř“, dodala, „sečkejte na dvoře.“ A nemaje se k odchodu, pokračovala :

„Vše se dobře daří. Zavolám vás.“

Dvěře se zavřely. Zůstal jsem na prahu státi, nemohl jsem se odhodlati odejiti.

Slyšel jsem Babetku naříkati. Když jsem chvilku poslouchal, slyšel jsem srdcervoucí výkřik, který ke mně zalehl jako náraz dělové koule v prsa má.

Měl jsem chuť vypáčiti dveří. Abych tomu předešel, zacpal jsem si uši rukama, běžel jsem jako zběsilý po schodech.

Strýc Lazar byl na dvoře, jsa celý bez dechu. Dobrý strýc musel usednouti na kraj studně.

Ptal se mne po dítěti. „Nevím, kde je dítě, vyhodili mne ze dveří. Babetka vzdychá a pláče.“

Neodvažující se pronésti slova, pohlíželi jsme na sebe.

Napínali jsme sluch úzkostlivě a neodvraceli jsme očí od oken, kde Babetka ležela, jako bychom chtěli proniknout zrakem bílých záclon.

Strýc nepohnutě opíral se oběma rukama o hůl, mnou lomcovala zimnice a nepokojně jsem sem tam přecházel. Jen chvilkami vystřídali jsme nepokojný úsměv.

Káry jedna po druhé z vinice přijížděly. Keře s hrozny postaveny v řadě u zdi dvora a muži s bosýma nohama vymáčkávali hrozny v dřevěných kádích.

Vlažný vzduch proniknut byl ostrou vůní.

Chodil jsem stále po dvoře jako opilý vůní tou. Ubohá má hlava šílela, stále jsem myslel na Babetku, při pohledu na tekoucí krev hroznů.

Pravil jsem si, dítě mé se narodilo v době úrodného vinobraní, ve vůni mladého vína.

Nedočkavost netrpělivá mne mučila, stoupal jsem poznovu nahoru. Neodvážil jsem se zaklepati, přiložil jsem ucho na dvéře a slyšel jsem pláč Babetčin i její vzlykot.

Srdce mi usedalo a proklínal jsem to utrpení. Strýc Lazar, jež po tichu vystoupil za mnou, odvedl mne opětně na dvůr, a chtěje mne povyrazit, rozptýlit, pravil, že víno bude výtečné, mluvil, aniž by byl sám sebe poslouchal. Chvilkami mlčeli jsme oba, naslouchali jsme nářku Babetky.

Poznenáhlu bědování utichlo, bylo to jen bolestné vzdychání, nějaký pláč dítěte jež usíná. Potom nastalo velké ticho. Ticho to vzbudilo ve mne nevýslovný strach.

Dům zdál se mi být prázdný a pustý co jsem neslyšel Babetku naříkati.

Právě jsem chtěl jíti nahoru, když babička otevřela tiše okno. Nahnula se a rukou kynouc, pravila:

„Pojďte !“

Potichu vstoupil jsem nahoru pln radosti. Strýc klepal na dvéře co já zatím byl prostřed schodů, raduje se z toho, že bez strachu mohu obejmout milovanou svou ženu.

Zastavil jsem se na prahu, srdce tlouklo mocně. Strýc byl skloněn nad kolébkou. Babetka celá bílá zdála se dřímati. Zapomněl jsem dítěte a šel k Babetce pojav předrahou její hlavu do svých rukou. Slze dosud nebyly uschlé na její tváři, rty se chvěly a usmívaly se plny bolů a přestálých nářků. V mdlobě otevřela pomalu očka. Nemluvila ta dobrá duše, ale já vyčetl, jak praví: „Přetrpěla jsem mnoho, dobrý Jene, ale tak šťastna jsem byla, že jsem trpěla. Cítila jsem tě u sebe.“

Pohnut k slzám, naklonil jsem se, abych zlíbal Babetčiny oči, a pil její slze. Usmívala se přesladce, podávala se mi s láskyplnou něžnou touhou. Mdloba působila jí bolesti. Zvolna,

lehce pozvedla ruce, objala mne, přiblížila ústa svá k mému uchu a vítězně a slabounce zašeptala: „Jest to hošík.“

To byla první slova, jež po strašlivém tom utrpení pronesla. „Věděla jsem to dobře, že to bude hoch, viděla jsem to dítě každé noci. Podej mi jej a polož vedle mne.“

Obrátil jsem se a viděl babičku hádati s mým strýčkem.

Babička měla se strýcem nesmírnou práci, by nevzal maličké do náručí. Chtěl je ukolébat. Díval jsem se na dítě, jež jsem pro matku zapomenul.

Bylo celé růžové. Babetka pravila s přesvědčením a důrazem, že jest mne podobné, babička našla, že má oči po matce, já nevěděl ničeho a též ničeho nenamítal, byl jsem pohnut až k slzám, líbal jsem to drahé maličké, myslil jsem, že líbám Babetku.

Položil jsem dítě na postel. Křičelo neustále a nám se to zdálo hudbou nebeskou. Usedl jsem na kraj lože a Babetka s unavenou lící přikryta až k bradě, ležela usmívajíc se. Okno bylo dokořán otevřeno. Vůně hroznů vnikala až do pokoje s líbezným teplem pozdního odpůldne.

Bylo slyšet dupání vracejících dělníků, vrzot kar, praskání bičů, chvílemi píseň služky přes dvůr jdoucí. Tyto hlučivé zvuky umírňovaly se v jasném pokoji.

Zdálo se, jakoby okno odřezávalo z jasné oblohy a krajiny široký pás.

Bylo vidět dubové stromořadí po celé jeho délce, pak viděti bylo Duranci jako stužku atlasovou, vinoucí se středem zlata a purpuru listů a nad tímto koutkem země obloha bledá modrá, růžová klenula své jasné průsvitné pozadí.

V tom klidu tohoto obzoru uprostřed vůně vinných věder uprostřed radostné práce a porodu hovořili jsme my tři. Babetka,

strýc a já pohlíželi jsme neustále na to drahé maličké novorozeně.

„Strýčku Lazare“, pravila Babetka, „jak pojmenujeme dítě?“

„Matka Janova jmenovala se Jakobína, a pojmenujme proto dítě to Jakubem.“ „Jakub, Jakub,“ opakovala Babetka. — „Ano, pěkné jest to jméno. Řekněte mně, co z toho malého červíčka uděláme?“

Zasmál jsem se.

„Máme ještě dosti času o tom přemýšlet“, pravil jsem.

„O, ne,“ odpověděla Babetka jaksi pohněvaně, „on rychle poroste.“

„Hledte, jak jest silný a oči jeho již mluví.“ Strýc Lazar měl to samé mínění jako Babetka. „Nečiňte z něho ani kněze, ani vojáka a pána, tof povážlivé.“

Babetka úzkostlivě na mne pohlížela. Neměla v sobě té nejmenší domýšlivosti ani pýchy, ale chtěla po vzoru všech matek být ponížejší i hrdá před svým synem. Přísahat bych chtěl na to, že jej viděla již notářem nebo lékařem. Objav ji něžně, dodal jsem:

„Přeji si, aby dítě přebývalo v našem drahém údolí. Jednoho dne nalezne i on na pokraji Durance šestnáctiletou Babetku, již nabídne vody k pití.“

Pamatuješ má drahá. Venkov a jeho pole skýtaly nám mír, náš syn bude venkovanem jako my a šťastným jako my.“

Babetka všecka dojata objala mne. Pohlédla a zadívala se oknem na listí a řeku, na lučiny a oblohu, s úsměvem pravila:

„Pravdu máš, Jene, tento kraj byl nám dobrotivý on bude též našemu malému Jakubovi. Strýčku Lazare, že budete kmotrem statkáře?“

Strýc přisvědčivě kývl hlavou. „Po nějakou dobu jsem jej pozoroval a shlédl, jak se mu zrak zakaloval a rty jeho bledly.“

Podepřen o křeslo, obrácen jsa obličejem k oknu, položil rukou svých na kolena a zadíval se upřeně v oblohu. Zmocnil se mne nepokoj.

„Jest vám něco strýčku?“ Tázal jsem se. „Co jest vám, odpovězte!“

Pozvedl pozvolna ruku jako by chtěl mne dáti pokyn, abych tak hlasitě nemluvil a pravil slabým hlasem:

„Jsem jakoby zlomený. V mém stáří štěstí jen zabíjí. Zdá se mně, jakoby tělo mé bylo mnohem lehčí, necítím svých nohou ani rukou.“

Babetka poděšeně pohlížela na strýce.

Klesl jsem před ním na kolena, dívaje se . úzkostlivě na něho. On se usmíval.

„Nelekejte se,“ pravil. „Nezakouším útrap, jakás blaženost sestupuje na mne, je mi jakobych měl usnouti snem klidným a spravedlivým.“

Zdá se mi, jako by mně to servat chtělo. Můj ubohý Jene, běžel jsem příliš rychle po stezce s návrší a to narozené dítě příliš mnoho radosti mně způsobilo.“

A když pochopil jsem smutek tohoto okamžiku, když vypukl jsem ve vzlykost, mluvil strýc dále, neodvrátiv zraku svého od oblohy.

„Nekažte mně mou radost, prosím vás. Kdyby jste věděli jak šťasten jsem, že usínám v tomto křesle ! Nikdy bych se byl neodvážil sníti o takové útěše smrti. Všichni moji drazí jsou po mém boku. Pohleďte, jak modrá jest obloha! Jest to krásný večer.“

Slunce právě zapadalo za dubové stromořadí. Šikmé jeho

paprsky utkávaly zlatý koberec pod stromy, jež se zdály jako ze staré mědě. V dáli zelená krajina ztrácela se v neurčitém tajemném jasu. Strýc stále víc a více bledl před tímto dojemným tichem, při tom západu vnikajícím otevřeným oknem. On zhasínal pozvolna jako ta slabá záře, která bledla na vysokých větvích.

„Ach, dobré mé údolí“, zašeptal, „ty mně dáváš něžné s bohem. Báł jsem se, že zemru v zimě, kdy ty, jsi celé černé.“

Premáhali jsme svůj pláč, nechtíce rušit smrt tak svatou. Dítě neustále křičelo. Strýc slyšel křik ten ve snu svého tichého umírání.

Pokusil se obrátit ku Babetce a usměvavě pravil:

„Viděl jsem dítě, umírám šťasten.“

Zadával se na zlatou oblohu a krajinu, sklonil na zad hlavu, oddychl si z lehka.

Žádné zachvívání těla, on stoupl na práh věčné smrti, jako my se klademe ku spánku.

Taková něha zavládla v nás, že zůstali jsme němi, bez slzí. Před smrtí tak lehkou a jednoduchou jen vznešený a čistý zármutek jsme pociťovali. Soumrak snášel se v šerém plášti, rozloučení strýce Lazara zůstavilo nás důvěřující, stejně jako loučení se slunce, večer umírající, by ráno znovu se zrodilo.

To byl den mého podzimku, který mi dal syna, odnesl strýce v mír věčného soumraku.

Zima.

Leden mívá pochmurné dny, které zamrazují srdce. Probudiv se ráno, byl jsem všecek nepokojným. V noci nastala obleva a když jsem vyšel ven a rozhlížel se po krajině, tu připadala mně jako

nějaký nesmírný špinavý cár, plný děr. Záclona mlhy zakrývala obzor. V této mlze šířily duby hrozivě černá svá ramena, podobny řadě příšer střežících propast páry, která se hloubila za nimi. Pole byla rozbrázděná a pokryta loužemi podél nichž táhly se zbytky špinavého sněhu.

V dálce bylo slyšet řeku Duranci.

Zima jest dobou plně zdravé síly, je-li obloha jasná a země tvrdá. Mrazivý vzduch řeže do uší, po zmrzlých stezkách se to vesele kráčí a kroky na pěšinách znějí stříbrným zvukem.

Luka se prostírají, čistá, spořádaná, bílá od mrazů.

Není nic zasmušilejšího než dny oblevy, nenávidím mlhy, jejížto vlhkost jaksi tíží na ramenech.

Zachvěl jsem se při pohledu na měděnou oblohu a spěchal jsem k návratu domů, umínil jsem si tohoto dne více do polí nevycházet.

Bylo dosti práce uvnitř statku. Jakub byl již dávno vzhůru. Pískal pod kůlnou, louče se s lidmi, kteří vyzdvihovali pytle s obilím. Ten hoch byl osmnáctiletý, byl veselý a statný. Neměl strýce Lazara, aby jej kazil a vykládal mu latinu, on též nesnil pod vrbami břehu. Jakub se stal pravým sedlákem, vytrvalým pracovníkem, který se zlobíval, když jsem se něčeho dotekl, říkáje, že již stárnu a že potřebuji odpočinku.

Když jsem jej pozoroval, tu mně něco něžného a jemného vyskočilo na ramena, přikrylo mně oči svýma ručkama tázajíc se:

„Kdo je to?“

Smál jsem se.

„Malá Mařenka“ odpovídám, „kterou maminka právě byla oblékla“.

Drahé dcerušce Mařence bylo deset roků a od desíti roků

byla radostí celého statku. Přišla na svět v době, když jsme již dítěte neočekávali, a proto se nám stala dvojnásob milou. Chatrné její zdraví nám jí činilo dvojnásob milou. Zacházelo se s ní jako se slečinkou a já neměl více té zmužilosti, chtít něco jiného a malá Mařenka stala se mazlíčkem v těch krásných šatičkách.

Mařenka neslezla mě s ramena.

„Matinko, matinko“ volala, „pojď se podívat; hraju si na koně“.

Babetka vstoupila usmívala se. „A má milá Babetko, kterak jsme sestárli!“ Pamatuji se jak jsem se zachvěl umdleností. Naše děti nám vrátily naši mladost.

Snídaně byla tichá. Musili jsme lampu rozsvítit.

Červené, narudlé světlo, které šířilo se po pokoji, zdálo se tajiti hrobovou zasmušlost.

„I co“ pravil Jakub, „lepší jest ten vlahý deš“ než velký mráz, jimž by pomrzly naše olivy a révy.“

Pokoušel se žertovati.

Byl nepokojný jako my aniž věděl proč. Babetka měla špatné sny. Naslouchali jsme jejímu vypravování, nutili jsme se do smíchu se srdcem stísněným.

„To vše zavínuje to počasí a znepokojuje nás“ pravil jsem, bych ku vzmužilosti povzbudil ostatní.

„Ano to počasí“ opakoval po mně Jakub. „Přiložím několik révových snětí do ohně“. Oheň vrhal veselou zář do světnice. Révy s praskotem hořely, zůstávajíce růžové uhlí.

Posadili jsme se ke krbu, venkovský vzduch byl vlahý, ale uvnitř ledová vlhkost snášela se se stropu. Babetka vzala malou Mařenku na klín a těšila se z jejího dětského povídání. „Nešel by

jsi také?“ otce ptal se Jakub. „Půjdeme si prohlédnout sklepy i špejchary“.

Šel jsem. Po několik let byla špatná žeň. Měli jsme velkých ztrát, vinice i stromy trpěly mrazem, kroupy potloukly obilí. Říkával jsem, že stárnu a bohyně štěstí, že nemiluje starců.

Jakub na to odpovídal, že on jest mladým a že se bude kořiti této ženě.

Žil jsem svou mrazivou zimou. Dobře jsem si uvědomil zmírání kol mne a při každé radosti jež ode mne odcházela, vzpomínal jsem strýce Lazara, který umíraje zůstal klidným a já, přál jsem si, by milá vzpomínka na něho byla mně posilou. Kol třetí hodiny sešeřilo se úplně. Šli jsme do společného pokoje.

Babetka šila u krbu v koutku s hlavou skloněnou ; malá Marie seděla na zemi naproti ohni, oklekajíc vážně svou pannu.

Jakub a já zasedli jsme k psacímu stolku z mahagonového dřeva jež nám zanechal strýc Lazar; zabývali jsme se přehlížením a srovnáváním účtů. Okno zdálo se jako zazděné a zasklené tabule jakoby pevně přitahovaly mlhu.

Jakési dunivé hučení bylo slyšeti a jakýs povýšený hlas přerušoval ticho.

Propustil jsem dělníky a neponechal jsem u sebe nikoho, než starou služku Markétu.

Když naslouchaje pozdvihl jsem hlavu, tu se mně zdálo, jako by statek se vznášel nad propastí. Pak zadíval jsem se na svou ženu a své děti, pocítil jsem zbabělou slabost, společnou všem starým lidem, kteří se cítí tak příliš bezmocnými, by uchrániti mohli před neznámou zhoubou těch, jež milují.

Hučení stávalo se drsnějším a zdálo se nám, že někdo naráží na dvěře. V témž okamžiku počali koně ve stáji hrozně ržáti,

dobytek bučel zděšeně. Všichni jsme se pozvedli na smrt bledí nepokojem. Jakub spěchal ke dveřím, otevřel je do kořán.

Vlna kalné vody prudce vrazila do pokoje a zaplavila jej.

Durance vystoupila ze břehů. Toť ona byla, jež rozšiřujíc se, hučela tak z daleka již od rána. Sníh na horách roztál a každý pahorek přispěl k rozvodnění řeky. Záclona mlhy pokrýval a nám toto smutné divadlo vzrůstání. Často v době tuhé zimy, v Čas oblevy, vystoupily vody až ku vratům našeho statku. Ale nikdy záplava tak rychle nerostla; otevřenými dveřmi viděti bylo dvůr přeměněný v jezero. Voda nám sahala až po kotníky.

Babetka pozvedla na rámě malou Mařenku, tiskla ji na prsa, Jakub chtěl jít otevřít dvěře stájí a koníren. Matka jej zdržovala za jeho šat a prosila, aby nevycházal. Voda stále stoupala. Tlačil jsem Babetku ke schodům.

„Rychle, rychle, spěšte do svých pokojů nahoru.“ A nutil jsem úsilovně Jakuba, by šel přede mnou. Opustil jsem přízemí poslední. Markétka poděšena sešla se špýcharu. Posadila se v pozadí pokoje vedle Babetky, která zůstala mlčenlivá, bledá, s očima plnými prosby. Mařenku položil jsem na lože, nechtěla se dát odtrhnout od své panny, usnula s ni, svírajíc ji ve svém náručí.

Spánek mého dítěte mne poněkud utišil, ulevil mi, když jsem se obrátil a spatřil Babetku, jak naslouchá pravidelnému oddychování své dcerušky, zapomněl jsem na nebezpečí a neslyšel více náraz vody o stěny.

Jakub i já nemohli jsme odolati nepodívati se na zhoubu. Úzkost poháněla nás přesvědčiti se o stoupání povodně. Otevřeli jsme okno dokořán, nahýbali se oknem, nedbajíce, že nám hrozí možnost padnutí, zírali jsme ve tmou a vyměnili němé pohledy.

Mlha neproniknutelná plížila se vodami, vypocujíc jemný deštík, který nás prochvíval mrazem.

Neurčitě, polotajemné odstíny naznačovaly hybnou spoustu vody v pozadí černé temnoty. Dole šplouchaly vlny záplavy, vystupující podél zdi v tichém vlnění. Neslyšeli jsme více, než hněvyplnou Duranci a zděšení koní a dobytka.

Ržání a hučení těchto ubohých zvířat vnikalo do duše mé. Jakub tázavým zrakem pohlédl na mne; byl by se tak rád pokusil o jich vysvobození. Brzy smrtelné jich řvaní bylo žalostné a veliký praskot se ozval. Voli vyrazili vrata stáje. Viděl jsem je plynouti kolem nás, unášené vodou proudem se valící. Brzy zmizeli v hukotu řeky.

Zmocnila se mne zlost, byl jsem jako šílený a hrozil jsem Duranci pěsti. Vztýčen u okna klnul jsem jí a nadával.

„Hanebná“, křičel jsem uprostřed toho pekelného hlomozu, „miloval jsem tě, ty jsi byla prvou láskou mou, a dnes mne olupuješ, přichvátala jsi otřásti mým statkem a unéstí má zvířata.

Buď prokletá! Ty dala jsi mne Babetku, ty klidně jsi plynula na pokraji mých luk. Já myslel, že jsi dobrou matkou a já vzpomínám jak strýc Lazar vášnivě miloval tvé jasné vody, a já domníval se, že povinnen jsem tobě díkem. Ty's macechou, a já nemám více pro tebe než nenávisť.“

Durance hromovým svým hlasem utlumila mé láni; a široká, lhostejná, tak krutě bezcitná, šířila a hnala své vlny s poklidnou tvrdošijností hmoty. Poodstoupil jsem do pokoje a objal Babetku plačící. Malá Mařenka spala, andílek pln úsměvu.

„Neboj se ženuško, voda nemůže stále stou-stoupati. Zajisté již opadává ...“

Není nebezpečí.

„Ne, není nebezpečí“, opakoval Jakub zimničním chvatem. „Dům jest pevný“.

A v témže okamžiku Markétka, která se přiblížila k oknu schváčena zvědavostí strachu, nahnula se tak, že sletěla s výkřikem pronikavým. Přiskočil jsem k oknu, ale nemohl zabránit Jakubu, který se vrhl za ní do vody. Markétka jej kolébávala a on cítil se zavázán synovskou oddaností této ubohé stařeně.

Vyrušena tímto dvojitým pádem Babetka povstala lomíc rukama. Zůstala vzpřímená s otevřenými ústy, vytřeštěnými očima dívala se k oknu.

Posadil jsem se na dřevěné okenní prkno, ohlušen duněním hučivé vody.

Nevím, jak dlouho jsme takto prodleli, Babetka i já, když tu mne vyrušil volající hlas. Byl to Jakub, který se držel zdi pod oknem. Podal jsem mu ruku a on vystoupl vzhůru. Babetka objala jej plnou silou.

Nyní mohla již naříkati, ulevila si. Nikdo se po Markétě neptal. Jakub neodvážil se říci, že ji nemohl nalézt a my zdráhali se tázati po výsledku jeho hledání. Vzal mne stranou a odvedl mne k oknu.

„Otče“, pravil polohlasitě, „na dvoře jest více než dva metry vody a řeka vystupuje. Nemůžeme zde ani chvíli zůstat.“

Jakub měl pravdu. Dům se bořil, prkna kůlen odplavala jedno po druhém. Smrt Marketčina nás tížila. Babetka jako vytřeštěná nás prosila o spásu. Na posteli samojediná spala Mařenka s loutkou v náručí, jako andílek s úsměvem nevinným.

Nebezpečí vzrůstalo stále. Voda sahala až k prknům okenním a zdála se zaplaviti pokoj. Každý by byl řekl, že nějaký oblehací stroj otřásl statkem, tak pravidelné byly údery vody.

Výřivý tok usiloval o stečení celého průčelí! A my nemohli doufat v nižádnou pomoc lidskou!

„Každá vteřina jest vzácná“, pravil s úzkostí smrtelnou Jakub. „Budeme rozmačkáni pod sutinami. Hledejme prkna, sestavme vor.“

Řekl to v zimničném rozčilení. „Věřte, tisíckrát raději bych chtěl být uprostřed řeky, na několika svázaných trámech než pod střechou tohoto domu, který se každé chvíle mohl sesouti. Kde vzít potřebných trámů?“

Ve vzteku vytrhal jsem prkna ze skříní. Jakub lámal nábytek, vyzdvihovali jsme dvěře šatníků, bourali všechny dřevěné věci, kterých jsme mohli dosáhnouti. A pociťující, že těchto trosek nelze nám užítí, házeli jsme je do prostřed světnice, stávající se zuřivci hledající neustále.

Poslední naděje nám mizela. Pochopili jsme docela svou bídu a svou bezmocnost. Voda stoupala, hlasem drsným a hněvuplna řvala na nás Durance. Propuknuv ve vzlykot vzal jsem do třesoucí se náruče Babetku a prosil Jakuba, by při stoupil k nám. Chtěl jsem, bychom umřeli všichni v objetí jediném. Jakub odskočil náhle k oknu. Prudce zvolal: „Otče, jsme zachráněni! Jen se podívej!“

Obloha byla milostivá. Střecha kúlny, stržená proudem, přistála u okna. Tato střecha, široká několik metrů, byla sdělána z lehkých trámů a došků, plavala na povrchu, tvoříc nám výtečný vor. Sepjal jsem ruce a byl bych zbožňoval toto dřevo a tuto slámu.

Jakub vyskočil na střechu, pevně ji dříve přivázav. Chodil po slámě, chtěje se přesvědčiti o pevnosti každé její části. Sláma se osvědčila dobře; mohli jsme se odvážití beze strachu.

„Ó, ona nás všechny dobře unese“, pravil Jakub pln radosti.

„Hleďte jen, jak málo se potápí do vody. Bude mnohem obtížnější ji řídití“. Pohlédl kolem sebe a zmocnil se dvou tyčí, jež proud kolem odnášel.

„Hle, vesla. Otče, posadíme se: ty na zad, já do předu a tak pohodlně budeme moci řídit vor. Jest tu jen asi tři metry hluboko. Rychle, rychle vstupte, nesmíme ztratit ani minuty!“

Ubohá Babetka snažila se usmáti. Pečlivě zabalila Mařenku v šat. Dítě se probudilo celé polekané, chovalo se úplně tiše v přestávkách těžce oddychujíc. Přistavil jsem k oknu stolicí a pomohl Babetce na vor. Když držel jsem ji v náruči své, zulíbal jsem ji žhavě, tiskna ji pln trapné úzkosti k prsoum; cítil jsem, že políbení toto bylo polibkem posledním.

Voda počala valiti se do světnice. Nohy měli jsme již omočené. Sám vstoupil jsem na vor a rozvázal provazy.

Proud nás hnál ke zdi, bylo třeba opatrnosti a námahy nesmírné a úsilovného namáhání, abychom od statku se vzdálili.

Mlha klesala volně. Když jsme vyjeli, mohla být půlnoc. Hvězdy ukrývaly se v husté páře, měsíc bledě osvětloval jakoby z úkrytu noc. V tom okamžiku objevila se nám povodeň ve své ohromné hrůze. Údolí proměněno ve veletok. Od jednoho návrší ke druhému valila se řeka Durance, hučící, zachovávajíc ve hněvu svém majestátnost mohutného svého toku.

Místy vynořovaly se skupiny stromů, tvoříce bledé koberce na černavé mramorové mosaice.

Poznával jsem před námi vrcholky dubů stromořadí ; proud hnál nás kolem těchto větví, které nám byly v pravém slova smyslu skalisky. Kol voru plavaly trosky, kusy dřevěných klád, prázdné sudy, chumáče trávy a řeka unášela zříceniny, jež byla ve svém vzteku nadělala.

Na levo byla viděti světla z Dourguesu. Plaménky mihotaly se v noci.

Voda nevystoupila až ku vesnici, jen nížiny byly zaplaveny. Snad se nám v brzku dostane pomoci. Upírali jsme tázavé zrak v tu osvětlenou stranu, která se táhla po vodě, zdálo se nám každé chvíle, jako bychom slyšeli vesla.

Vydali jsme se na dobrodružnou cestu, Jakmile jsme se octli uprostřed proudu, schvátila nás smrtelná úzkost a skoro jsme litovali, že opustili jsme statek.

Chvílemi obrátil jsem se ku statku, dům zůstával stále pevně vzpřímen. Babetka byla schoulena uprostřed voru na slámě střechy a svírala křečovitě malou Mařenku držíc ji na svém klíně, hlavinku opírajíc o hrud', aby tak zakryla všechnu tu hrůzu řeky, obě byly skrčeny, chvějíce se strachem. Jakub napřed opíral se o svou tyč vší silou, časem na nás se poohlédl plaše a tiše dál pracoval. Pomáhal jsem mu jak jsem nejlépe dovedl a mohl, ale veškeré naše úsilí dostatí se ku břehu bylo marné. Zvolna vzdor naší práci a úsilí vzdalovali jsme se od břehů, nějaká síla jakoby z vody vystupovala a hnala nás v širou vodní pláň.

Pozvolna ale jistě zmocňovala se nás Durance.

Spoceni, rozzuřili jsme se vztekem, bojovali s řekou jako s živou nějakou bytostí, snažili jsme se ji přemoci, ji ubíti. Ona sevřela nás svými obřimi pažemi a naše tyče v našich rukou staly se zbraněmi, jež hroužili jsme ve vzteku v její široká prsa.

Řeka se rděla a plivala nám svou pěnu do tváří a svíjela se pod našimi ranami. Skřípající zuby vzdorovali jsme jejímu vítězství. Nechtěli jsme být přemoženými. Zběsilost šílená nás rozzuřila a a my jsme chtěli ubít tu potvoru, zkrotit ji a utišíť

ranami svých pěstí. Ponenáhlu plynuli jsme v širou dál. Již jsme byli u vchodu dubového stromořadí.

*

Černé větve pronikaly vodou a vyčnívaly nad ní, protrhávající ji s žalostným šuměním.

Záhuba a smrt čekala na nás při každém nárazu. Volal jsem na Jakuba, aby se bral podél stromořadí, opíraje se o jeho větve.

Takto ubíral jsem se naposledy tímto dubovým stromořadím, kdež prochodil jsem své mládí i dospělý věk. V této hrozné noci nad skučivým vírem vzpomínal jsem na svého strýce Lazara; viděl jsem nejkrásnější hodiny svého života truchlivě se na mne usmívat.

Na konci stromořadí zajásala řeka Durance vítězně.

Naše tyče nedotýkaly se více dna. Voda nás unášela v hrozném zuřivém vítězném poskoku. A nyní mohla řeka vládnouti s námi jak chtěla. Vzdali jsme se. Řítili jsme se ku předu s hroznou rychlostí. Veliké oblaky, špinavé jako dva cáry, táhly se po nebi. Když měsíc zašel hrozně se setmělo. Vířili jsme ve zmatku. Vlny ohromné a černé jako inkoust unášely nás do víru. Neviděl jsem Babetky ani dětí. Cítil jsem se v náručí smrti.

Nevím, jak dlouho tento šílený běh trval. Náhle objevil se měsíc z mraků a obzor se vyjasnil. V této záři spatřil jsem proti nám černou hmotu, která nám zatarasila cestu a k níž hnáni jsme byli vši prudkostí proudu. Byli jsme ztraceni neboť nám hrozilo ztroskotání.

Babetka se vzpřímila a podávala mně Mařenku.

„Vezmi dítě,“ volala. „Mne nech! mne nech!“ Jakub chopil Babetku do své náruče. Mocným hlasem vzkřikl:

„Otče, spaste malou. — Já zachráním svou matku.“ Černá ta hmota byla před námi. Domníval jsem se, že to strom. Náraz byl

strašlivý, vor rozštípen ve dvě a rozsypal svou slámu a latě ve víru vody.

Padal jsem, tiskna vši silou malou Mařenku. Studená voda vrátila mně všecku zmužilost. Vynořil jsem se na povrch řeky, držel jsem dítě vzhůru zpola jsem je položil kolem krku a jal jsem se namahavě plavati. Kdyby dítě nebyvalo bez sebe a se vzpíralo jistě bychom ve víru byli utonuli. Při tom plavání bezměrná úzkost svírala mé hrdlo. Volal jsem Jakuba, snažit se jej spatřiti, nic se neozývalo, než dunivé hučení řeky Durance.

Jakub a Babetka se utopili. Ona jistě přitiskla se k němu mocněji v objetí smrtelném. Jak krutý, jak hrozný zápas to se smrtí! Tak rád bych byl zemřel, pohružoval jsem se pozvolna, chtěje jich nalézt pod vodou černou.

Když vlny se dotýkaly Mařenčina obličej, tu jsem se dal znovu v zápas, bych přiblížil se ku břehu.

A tak opouštěl jsem Babetku, tak opouštěl jsem Jakuba, beznadějný, pln zoufalství, že nemohl jsem zemřít jako oni, volaje stále a stále jich jména hlasem chraptivým. Řeka vyvrhla mne na kameny jako chumáč trávy, kterou urvala na svém toku.

Když jsem se vzpamatoval, sevřel jsem pevně svou dceru, jež pozvolna otevřela oči. Den nastával.

Zimní moje noc byla skončena, noc hrozná, spoluvinnice vraždy mé ženy a mého syna.

Nyní v této chvílce po tolikerém žalu a bolu zůstává mi útěcha poslední. Jsem zima ledová, ale cítím ve své duši, jak zachvívá se jarem nejbližším. Můj strýc Lazar říkával mi, že nikdy neumíráme. Měl jsem čtvero počasí a hle, nyní vracím se k jaru, hle, drahá Mařenka moje nově počíná, věčné radosti a věčné útrapy bolu.

O modrém pláštíku lásky.

Objevila se krásná rusovláska jednoho prosincového rána, když sníh padal zvolna a panensky. Jisté příznaky ve vzduchu oznamovaly ono blahé poselství lásky, které přišla vyplniti; slunce zářilo růžovým leskem na bílém sněhu a nad střechami šířila se bezová vůně a ptačí zpěv zrovna jako v jaře.

Žila v hloubi komůrky z pokory, aby ukázala, že dychtí jen po jediném bohatství — obohacení srdce.

Neměla rodiny ani příbuzných, mohla úplně milovati lidstvo, paže majíc dosti pružné a hbité, aby objímala celý svět.

Jakmile dospěla věku schopného lásky, opustila stín, kamž se byla uchýlila k přípravě; pak procházela ulicemi, vznášela se nad cestami, hledajíc hladové, jež sytila svými pohledy.

Byla to dívka vyvinutá, štíhlá a nádherná, s černýma očima, ústy růžovými. Její pleť byla bledě bílá, pokryta hebounkým

chmýřím, které do • dávalo kůži vzhledu bílého sametu. Když kráčela, vlnilo se její tělo v něžném, lahodném rytmu.

Opouštějíc slámu, na které se narodila, porozuměla, že poslání její vyžaduje, aby se v hedváb a krajky odívala.

Obdržela přírodou bílé zoubky, růžová líce, šaty atlasové jako její tváře i nákrčník z perel uměla nalézt.

Když byla vystrojena, stálo to za to, setkat se s ní někde na stezkách za jasného májového jitra. Srdce i rty její byly otevřeny všem příchozím. Kdykoliv na pokraji příkopu našla žebráka, tázala se s úsměvem, zda si nařiká na úpal nebo horečnou zimnici v srdci, její ústa podala mu almužny a bídě žebrákově bylo uleveno Všichni chudí z jednoho okrsku dobře ji znali. Tlačili se ku jejím dveřím, čekající na podělení. Milosrdně přicházela ráno i večer, rozdělovala svých pokladů lásky a nabízela každému, co mu náleželo. Byla tak dobrá a tak něžná, tak rozkošná, že chudí celého okrsku ji nazývali Modrým pláštíkem lásky.

Stalo se, že celé okolí bylo hroznou epidemií spustošeno. Všichni mladí lidé byli jí napadeni a veliké množství muselo zemřít.

Příznaky této osudné metly byly zdrcující.

Srdce v tlukotu svém ustálo, hlava byla pusta a prázdná a umírající stával se zvířetem. Mladí lidé podobní těm směšným, pohyblivým panákům, chodili sem tam, šklebíce se, kupovali cukrová srdce na výročních trzích, zrovna tak, jako malé děti kupují tyčinky z ječného cukru.

Když epidemie napadla hodné hochy, tu jevílo se ono zlo v chmurné zádumčivé truchlosti a zoufalstvím smrtelným. Umělci plakali v době bezmocné před svými díly a neukojitelní milenci vrhali se do řek.

Pomysleli jste, že to krásné dítě dovedlo se vyznamenati v tomto tak těžkém případě. Zřídila ambulanční vozy, pečlivě ošetřovala nemocných dnem i nocí, používala svých svěžích rtů ku zacelení ran a byla vděčna za úkol jí svěřený.

Byla prozřetelností pro mladé lidi. Zachránila jich mnoho. Ti, jež nemohla vyhojit, byli lidé, jež neměli srdce.

Léčení bylo jednoduché, ochotně podávala nemocným rukou i svého hřejivého ducha. Nikdy nežádala platu za to. Hubila bezstarostně sebe, jiným rozdělovala almužny plnými ústy.

I lakomci vrtěli hlavou nad tím, jak mladistvá marnotratnice rozhazovala velké štěstí své, poklad vděkuplných vnaď. Říkali mezi sebou:

„Umře na slámě, ona, která krev svého srdce dává, aniž by kdy vážila její kapky.“

A vskutku jednoho dne, kdy prohrabávala se v srdci svém, nalezla, že jest prázdné. Hrůzou byla všecka schváčena, neboť jí zbylo jen několik grošů z lásky a něžnosti.

Epidemie zuřila dále. To zlaté dítě se vzbouřilo proti odleskům minulosti, nepomýšlelo dále na to své veliké štěstí, jež promarnilo tak pošetile, cítilo toliko v palčivé touze potřebu lásky k bližnímu, ale to zvětšovalo a činilo její bídu jen hroznější.

O! bylo to tak sladké v teplém a jasu plném slunci vyhledávat žebráků, tak sladce milovati a býti milovánu! Nyní měla žít ve stínu, čekati až na ni přijde řada almužen, jichž snad by se jí ani vždy nedostávalo.

Za chvílku měla tu rozumnou myšlenku střežit několik těch grošů, jež jí zůstaly a jež v největší opatrnosti mohla utratit. Zmocnila se jí v osamělosti té tak mrazivá zima, že vyšla hledat drahých paprsků májových. Na své pouti prvního potkala

mladého muže, jehož srdce očividně umíralo vysílením. Při tomto pohledu vzbudila se na novo její soucitná láska. Nemohla zapřít svého poslání. Zářící něžnou dobrotou mnohem vznešenější v odříkání položila celý ten zbytek svého srdce na své rty, sklonila se tak sladce a dala políbení mladému muži, řkouc : „Vezmi, toť můj poslední peníz. Vrať mi drobných.“

Mladý muž vrátil drobných.

Téhož večera oznámila svým chudým, že jest nucena almužny zastavit. Zůstalo té drahé dívce jen tolik ze všeho, by mohla žít slušným způsobem s tím posledním hladovým, jemuž byla pomohla.

Povídka o Modrém pláštiku lásky nemá mravnosti.

V postě.

Na kazatelnu vystoupil farář v rochetce, na obvyklém místě seděla pobožně mladá baronka opodál teploučkových kamen před kaplí Svato- Andělskou.

Po obvyklém obřadu, vzývání ducha svatého, dotkl se pan vikář jemným batistovým šátkem rtů, potom rozprostřel ruce podobně jako pták, který se v let dává, sklonil hlavu a mluvil. V rozsáhlé chrámové lodi zněl jeho hlas jako lehounké šplouchání, jako bublání potůčku, jako milostné želání větru v listí stromovém. Zvolna dech větříku rostl, rozpoutal se ve vichr, jeho hukot provázel bouři, hlas duněl pod klenutím jako majestátný rachot hromu. Ale vždy na okamžik i uprostřed těch jeho pravých nejhroznějších blesků a hromových úderů, náhle hlas vikářův se umírnil a vrhaje takto jasný sluneční paprsek v pochmurný orgán své výmluvnosti.

Hned od prvního šepotu listí tvářila se mladá baronka jako labužník, se zřením zkoumajícím a nadšeným, jakoby ochutnati chtěla veškerou jemnost zamilované symfonie. Zdála se být

unešena vybranou něžností hudebních vět přede hry, pak sledovala s pozorností znalce ono mohutnění hlasu, ono rozproudění a vyznění bouře ukončující s takovou dovedností k posledu nahromaděné a když hlas docela se rozvlnil a nabyl celého svého roz- pnutí když hromem hřměl, zvyšován a sesilován ozvěnami chrámové lodi, mladá hraběnka nemohla zamlčeti utajenou pochvalu, pokývnutím hlavou v důkaz uspokojivého souhlasu. Od tohoto okamžiku byl to požitek nebeský. Všichni nábožní omdlávali opojením.

Vikář kázal o postu a vysvětloval jak bohu jest milé umrtvování těla. Nahnutý přes okraj kazatelny, byl podoben velkému bílému ptáku, vzlykal: „Nastala chvíle, moji bratři a sestry, kdy povinni jsme všichni jak Kristus nésti svůj kříž, hlavu ovíti trnem a stoupati na svou Kalvarii bosýma nohama přes útesy a hloží.

Mladá baronka bezpochyby shledávala, že tato fráse jest velmi hezounce sformována a zaokrouhlena, neboť tak sladce mžourala očkama, jako by jí to bylo lahodilo. Když symfonie vikářova ji ukolébala, za kterou fráse následovaly, oddala se polosnění, plnému důvěrného blaha a rozkoše. Spatřila jedno z těch dlouhých oken chorů, šedivě omžené. Déšť ještě byl nepřestal.

To dítě rozmilé přišlo na kázání za velmi nepříznivého počasí. Kdo jest pobožným, musí ovšem něco vytrpět. Její kočí byl postižen velkým lijákem, ona když seskočila na dlažbu, omočila si podpadky. Kočár byl výtečně uzavřen a vypolštářován a hedvábím potažen.

Je to tak smutné, dívati se zamlženými skly, na dlouhou řadu deštníků rychle na chodníku se pohybujících!

Vzpomínala, zda by to nebylo krásné, kdyby byla mohla jeti v otevřeném voze. Bylo by to mnohem veselejší.

Měla velký strach, že pan vikář brzy ukončí své kázání.

Musela by čekat na svůj vůz, neboť necítila se jista při chůzi v takovém počasí. Ona počítala, že hlas vikářův nevystačí na dvě hodiny, a tu se vrátí její kočí pozdě. Tento nepokoj jí rušil poněkud její pobožnost.

Pan vikář v hněvu, s vlasy rozježenými, pěstěmi vzpjatými, jako člověk, který propadl mstícímu se duchu, hřímal hlasem silným:

„Věčným neštěstím pro vás hříšnice jest, nebudete-li na nohy Ježíše, výdechy svého výčitek plného svědomí, líti olej vonný své opravdové lítosti, věřte mně a padejte na kolena. Jestli se úplně v sebe pohroužíte, v očistec pokání otevřený a přípustný všem církví svatou po všechny tyto dny všeobecné zkroušenosti, jestli na tvrdý kámen budete klást svá vybledlá čela postem a sestoupíte v hrozný ty úzkosti hladu, mrazu, žízně a hluchosti noci, zasloužíte si a dosáhnete božího odpuštění ve dni plném blesků, hromů a konečného vítězství!“

Mladá baronka byla vyrušena ze svého pohodlí tímto mocným hřmotem a třeskem, zakývala pozvolna a zdlouhavě hlavou na znamení souhlasu s náhledy rozhořčeného kněze.

Ano, bylo by třeba 'zítí metly, uchýlit se někam do kouta hodně tmavého, hodně vlhkého, hodně mrazivého a tam se zmrskat, tak soudila.

Opětne zabrala se do dumavého snění a ztratila se v hlubinách blahého pohodlí a v dojemného vytržení.

Seděla pohodlně na nízké stoličce se širokým lenochem, majíc pod nohama vyšívanou podnožku, která nohy před zimou chránila tak, že necítila mrazení studených dlaždic. Vzad

nahnutá, bavila se pozorováním chrámu velkého korábu, kde oblaka dýmu kadidlového se vznášela a nasycovala jakýms viděním.

Chrámová loď se svými čalouny aksamitovými, svými zlatými a mramorovými ozdobami celkem podobal se ohromnému salonu, plnému opojujících výdechů, osvětlenému bizarním svitem noční lampy, tak uzavřenému, jako by se sám nabízel za útulek nadzemské lásky, mazlení, milování a poutala ji zvolna, vždy víc a více v kouzlo své nádhery.

Byl to pravý svátek její smyslů. Její hezounká a tlustoučká postava dala si pochlebovat, dala se zkolíbat. A celá její rozkoš zdála se jí příliš malou v tom nesmírném blahu. Příčinou tak příjemného blaha byl příjemný teploučký dech kamen. Byla velmi choulostivá. Ústí kamen dýchalo diskretně své teplé polibky do její hedvábných punčošek.

Zmocnila se jí opojivá ospalost. Vikář byl dosud stále v ohni a plném rozhořčení. — „Nebudete-li poslušni hlasu božího, nebudete-li poslušni hlasu mého, který jest hlasem samého Boha, pravím vám, pak uslyšíte jednoho dne praskat svých kostí v úpění a úzkosti, ucítíte jak vaše kůže bude pukat, maso se rozvírat na žhavém uhlí a pak — pozdě a marné bude vaše volání: Milosrdenství pane, milosrdenství, činím pokání, lituji. Budeť bůh nemilosrdný a odkopne vás do propasti!“

Při vymrštění jeho posledního šípů zachvělo se veškeré posluchačstvo. Mladá baronka, jež teplem usnula, ze sna se usmívala. Zнала dobře vikáře, minulý večer byl u ní pozván k hostině.

Zbožňoval přímo lososové paštiky s lanýži a pomard byl jeho zamilovaným vínem.

Byl to hezký, pětaticeti nejvýše čtyřicetiletý muž snědý,

kulatého obličejce a kvetoucích tváří. Ženy jej zbožňovaly a mladá baronka byla do něho všecek poblázněna. Tak často jí pravil hlasem neobyčejně sladbunkým: „Ach madame, v takové toaletě by jste si podmanila celý svět i světce.

Ten dobrý muž se nedal podmanit. On oplýval toužou zvořilostí k hraběnce, k markýze, ke všem jiným kajnicím, a proto byl miláčkem všech těchto dam. Když ve čtvrtek u mladé baronky večerel, pečovala o něho jako o drahou bytost, aby se nenastudil, nechytl průvan, a aby nedostal rýmu, a aby některý nechutný kousek jídla nepokazil jeho žaludek. V saloně byla umístěna lenoška blíž krbu, při tabuli měli sloužící rozkaz nad jeho talířem zvláště bdíti, jemu nalévati zvláštního pomardu, dvanáct let starého, jež on u vytržení se zavřenýma očima píval, jako když podobné u oltáře přijímal.

Byl dobrý, tak neskonale dobrý ten vikář. Když z kazatelny mluvil o kostech, jak budou praskat, o údech jak se budou rostit a smažit, mladá baronka v tom svém polosnění spatřovala jej u své tabule utírajícího si pohodlně pysky, jak se k ní uklání a praví: Tohle je polévka madame, která by vám vymohla milost před Hospodinem, kdyby vaše krása nestačila vám pojitit ráj.

Když vikář vyčerpal všechnu zlost rozhořčení a hrozbu, dal se do vzlykání. Bylo to jeho zvykem a jeho taktikou. Skoro kleče, pohroužil se až po ramena do kazatelny, povstal, vzpřímil se, naklonil, krčil a jakoby žalem schvácen, utíral si oči naškrobeným muselinovým šátkem, mačkal je a šustěl jím házel do vzduchu rukama na pravo i levo jako raněný pelikán. To bylo vyrcholení vzrušující scény.

„Plačte, plačte“, bědoval hlasem umírajícího, „plačte nad sebou, nade mnou, nad Bohem.“

Baronka opravdově spala s otevřenýma očima.

Teplou, kadidlo, přeludy, otupily ba skoro umrtvily ji. Schoulila se, vnořila a stulila se v rozkošné ty pocity, a tajně snila o věcech těch nejsladších, těch nejpríjemnějších. Blízko ní v kapli Svato-Andělské nalézala se malba na zdi, představující skupinu mladých mužů poloobnažených s křídly na zádech.

Usmívali se tím utěšeným úsměvem nesmělých miláčků, ač jich skoněná, klečící postava zdála se, že se koří nějaké neviditelné mladé baronce. Ti krásní hoši s útulnými rty, atlasovou kůží a svalnatými pažemi ! Nejhuře bylo, že mezi nimi jeden docela se podobal mladému vévodovi de P. jednomu z dobrých přátel mladé baronky. V opojivé své ospalosti tázala se, zda by vévoda opravdu byl nahý, s křídly na zádech a zda tak by se ji mohl ukázati. A tu v její obraznosti se jí zdálo, že ten černý narůžovělý má na sobě černý frak vévody. Ten přelud se ustálil, byl to skutečně vévoda, který v krátkém kabátu z hlubin temnoty jí posílal hubičky.

Když se mladá baronka vzbudila, slyšela vikáře vyslovovati poslední větu požehnání.

Na chvíli byla udivena a myslela, že žehnal polibkům mladého vévody.

Nastal velký ruch v ulicích. Lidé odcházeli a mladá baronka měla dobré tušení, že její kočí tu ještě nebyl.

Ten prozluklý vikář urychlil své kázání tak, že své kajicnice o dvacet minut zkrátil.

A zrovna, když mladá baronka netrpělivě do jedné z postranních lodí se uchýlila, potkal ji vikář, který spěšně ze sakristie vycházel. Podíval se na hodinky a celé chování prozrazovalo člověka, který by nerad zameškal dostaveníčko.

„Aj, jak jsem se opozdil, dráhá madame“, pravil. „Víte přece,

že mne očekávají u hraběnky, bude se tam odbývat dnes koncert spirituel a po něm jest malá večěře.